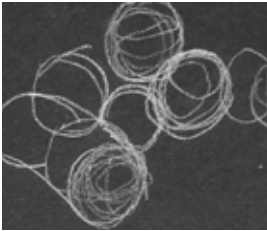

KUNST KLEURT

KUNST KLEURT

een artistiek project 'buiten de lijntjes'

Deze publicatie kwam tot stand met de steun van

Projectpartners

OMSLAGBEELD: Catharina Scholiers

AFBEELDINGEN © 2015 Vormingplus Vlaamse Ardennen–Dender / Tom Swijns (RienEnVue)

TEKSTEN © 2015 Vormingplus Vlaamse Ardennen–Dender / Beschut Wonen / Academies Oudenaarde & Zottegem / Bart Caron / Tom De Mette / Mark Cloet

Vormingplus Vlaamse Ardennen–Dender
Sint-Annastraat 8
B – 9620 Zottegem
www.vormingplus-vlad.be

WETTELIJK DEPOT: D/2015/13.716/1

Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke ander wijze dan ook, zonder voorafgaande toestemming van de uitgever en alle andere rechthebbenden.

Vormingplus Vlaamse Ardennen–Dender streeft ernaar om verantwoord en duurzaam met het milieu en natuurlijke energiebronnen om te gaan. Deze publicatie kwam tot stand met partners die controleerbaar milieubewust werken. Er werden zoveel mogelijk materialen gebruikt die een strenge milieutoets kunnen doorstaan. Het drukwerk gebeurde op papier met het fsc-keurmerk. Hierbij is het zeker dat het hout – de belangrijkste grondstof van papier – afkomstig is uit speciaal daartoe aangelegde bossen.

Inhoud

ENTREES

Als cultuur buiten de lijntjes kleurt... dan is er passie – <i>Bart Caron</i>	9
Samenwerken, de blik verruimen, drempels verlagen – <i>Yves Van Reusel</i>	12
Creatief... tussen droom en daad – <i>Annick De Zutter & Paul Nys</i>	15
Eigenzinnig, kunstzinnig – <i>Ann Artois</i>	17

WERKEN & GETUIGEN

Anne-Marie Février 22 Catharina Scholiers 24 <i>Cecilia Goens</i> 27 Chris Herremans 28 Danny Taliman 31 Filip De Bleekere 32 Frank De Slagmulder 34 Freya Van De Walle 36 Jan Van der Beken 38 Jeroen Pevenage 40 <i>Marleen Scheers</i> 42 Martine Watté 43 Michael Roelandt 44 Mieke Vanden Berghe 46 Nino Vanhoorneweder 48 Peter De Naeyer 50 <i>Peter Van der Plaetsen</i> 53 Robert Coppens 54 Stephan Everaert 56 Tanya Claeys 58 <i>Thea Loontjens</i> 59	
--	--

BESCHOUWINGEN

Op onverharde planken. Over creativiteit, psychiatrie en de menselijke natuur – <i>Tom De Mette</i>	63
Over lijntjes en wat er zich buiten de lijntjes bevindt. Een gesprek met beeldend kunstenaar Mark Cloet	70

NAWOORD

De proef op de som – <i>Marijke Verleyen</i>	77
--	----

COLOFON

79

ENTREES

Als cultuur buiten de lijntjes kleurt... dan is er passie

Laat me een bekentenis doen. Door toeval, een warme thuis en wat lef kreeg ik de kans om mijn muzikaal talent al vroeg te ontwikkelen. Niet dat ik zo goed was, zo hard werkte of mij zo stevig inzette. Wel omdat ik geluk had. Ja, de familiale en de sociale context zaten mee, er waren voldoende financiële middelen en mijn interesses en talenten konden ontluiken. Mijn ziel werd beroerd – vroeger heette dat ‘roeping’ –, terwijl ik stapsgewijs van kunst en cultuur leerde genieten.

De culturele wereld mag dan al een alternatief en eigenzinnig imago hebben – *‘Rare kwieten, die artiesten!’* –, toch hoor je nog al te vaak dat haar werking alleen de ‘middenmoot’ ten goede komt. Want wie zit er in de theaters? Wie woont concerten bij en bezoekt musea of tentoonstellingen? Wat is het profiel van een gemiddelde leerling in de academies voor beeldende kunst of muziek? Zijn alle activiteiten die Vormingplus aanbiedt, of natuur- en stiltebeleving wel voor iedereen weggelegd?

Het tekort aan maatschappelijke spreiding ligt niet meteen aan de aanbieders van al dit moois. Verre van! Wel is hechter Wel is het echter zo dat het zogenoeten ‘ruime publiek’ vaak nog (te) beperkt is. Het zijn vooral goed opgeleide, behoorlijk verdienende vrouwen en mannen die van kunst en cultuur *mogen* en *kunnen* genieten.

En ik beken: mij hoor je niet klagen – ook ik heb geluk gehad!

Maar waarom zouden kunst en cultuur niet voor iedereen vlot toegankelijk zijn? Als we er allemaal (belastingen) voor betalen, dan moeten we er toch voor zorgen dat er zoveel mogelijk mensen van mogen genieten.

Het is fijn te vernemen dat in de Vlaamse Ardennen een aantal sociaal of psychisch kwetsbare personen – door de samenwerking tussen Vormingplus Vlaamse Ardennen–Dender, Beschut Wonen en de Academies voor Beeldende Kunst van Oudenaarde en Zottegem, en met de steun van het Provinciaal Archeologisch Museum en WAERBEKE – de kans kreeg hun artistieke interesses en talenten te laten groeien en bloeien. Op eigen houtje hadden ze misschien niet zo makkelijk de stap naar de kunstacademie gezet. Maar door een aangepast kader en aanbod op maat, de inzet van begeleiders en vrijwilligers, en het

overwinnen van enkele taaie problemen (bv. vervoer...) hebben ze zich twee jaar lang ontpopt tot artistieke creatievelingen.

Het resultaat spreekt boekdelen. Aan talent geen gebrek! Elkeen heeft een *eigen* expressie, een *eigen* kunstige taal, een *eigen* wereld vol beelden en fantasie. Het is nu aan ons – toeschouwers – om het resultaat van dit bijzondere initiatief te smaken en naar waarde te schatten. Ga mee op ontdekkingstocht. Voor je het weet, raak je gepassioneerd.

Want dát is het zeker: een passie. Een gezonde verslaving zelfs!

Graag wil ik nóg een bekentenis doen. Van alle culturele activiteiten die ik mag bijwonen, ben ik altijd zeer getroffen – ook emotioneel – door wat mijn ‘zorgeloze’ vrienden maken. Ik mag in het bestuur zetelen van de UNIE DER ZORGELOZEN, een sociaal-artistieke theatergroep (en nog veel meer) uit Kortrijk. Hoe ontwapenend zijn deze mensen in armoede, vaak met een gekwetst of gebroken leven. Hun voorstellingen grijpen je naar de keel. Blijkbaar ben ik niet de enige, want elke productie speelt pakweg twintig keer voor een volle zaal. Nee, dit is geen theater van en voor de betere middenklasse. ‘Zorgelozen’ met een *andere* achtergrond, uit een *andere* wereld, spelen er voor een ruim én breed publiek.

Hetzelfde overkomt me als ik naar een tentoonstelling van vzw WIT.H ga. Deze sociaal-artistieke werkplaats wil personen met een verstandelijke beperking uitdagen om zich artistiek te ontplooien. WIT.H biedt geen creatieve therapie aan, maar is een kwalitatief hoogstaand, uniek productiehuis. Het streeft naar inclusie en biedt iedereen het recht op onderzoeken, lukken én mislukken. In passie. [*Tiens*, alweer die passie!]

Op beide voorbeelden van sociaal-artistiek werk ben ik fier, want ik mocht ze mee helpen realiseren. Op de werkvloer en in het beleid. En dat doet deugd. Zoveel warmte en goesting. Hun werk zorgt niet alleen voor aangrijpend artistiek werk, maar ook voor oprechte menselijkheid.

Kunst en cultuur kunnen dus – sociaal én artistiek – heel breed en heel diep gaan. Wel jammer dat het vaak tijdelijke projecten zijn. En dat ze veelal afhangen van enkele bevlogen, gedreven individuen. Het soort samenwerking, zoals recent in het kader van het LEADER-project in de Vlaamse Ardennen, zou niet alleen veel vaker moeten gebeuren, het zou regel moeten zijn.

Waarom dit niet tot de gewone, dagelijkse werking van kunsthuzen of verwante organisaties behoort? Niet omdat ze dit niet willen – er zijn immers veel geëngageerde medewerkers in de welzijnssector, het onderwijs en de cultuurwereld. Het is de overheid zelf die dit soort werking belemmert. ‘Cultuur kleurt altijd buiten de lijntjes,’ zo klinkt het meewarig, al is de praktijk minder rooskleurig.

Allerlei regelgeving en systemen maken het moeilijk om over de vertrouwde grenzen heen *samen* te werken. Laat de ministers en parlementsleden hier

maar eens over nadenken! Samen voor een ‘Warm Vlaanderen’? Jawel, maar er staan wel massa’s regels en wetten in de weg. We moeten dus nog veel stenen in de rivier verleggen. Over het muurtje kijken is vaak zelfs niet toegestaan...

Het vergt veel creativiteit om een project als ‘Cultuur kleurt buiten de lijntjes’ waar te maken. Hiervoor is er vandaag weinig of geen geld, én geen decretaal kader. Vandaar mijn oproep aan onze ministers van Welzijn, Cultuur en Onderwijs: sloop de hoge muren tussen cultuur, welzijn en onderwijs! Laat de instellingen vrij om te beslissen hoe ze hun (vaak schaarse) centen inzetten. Maak een klein beetje extra-budget vrij en stimuleer hen om samen te werken. Dan kunnen ze *samen* een publiek bereiken dat niet *zomaar* langsloopt in een cultuurhuis, een academie, een natuur- of stiltegebied, een vormingsinstelling.

De onlangs gepubliceerde conceptnota over het Deeltijds Kunstonderwijs kan alvast een eerste stap zijn. De huidige minister van Onderwijs belooft een vereenvoudigde regelgeving, zodat academies de ruimte krijgen om – binnen de grenzen van hun budget – opleidingen *zélf* vorm te geven. Dat daagt uit.

Want elke mens heeft nood aan persoonlijke, artistieke expressie. Als creatieveling, als toeschouwer. We kunnen niet zonder!

Ik hoop dat dit project – mét de tentoonstelling en de publicatie – bij velen de goesting aanwakkert om veel meer gelijkaardige werkingen op te zetten en uit te bouwen. Moge het de directies van welzijns-, onderwijs- en culturele instellingen inspireren.

Als het de ziel beroert en passie opwekt, dan... Hierover gaat het toch in kunstbeleving? Hierover gaat het ook als we het over engagement hebben.

Komaan, zeg, geef er een lap op!

— *Bart Caron*

Vlaams volksvertegenwoordiger

Voorzitter van de Commissie Cultuur, Jeugd, Sport en Media

PS. Ik zie veel voorstellingen en tentoonstellingen, en ik speel zelf nog veel muziek. Ik kan het niet missen, die passie. Ze is verdorie veel groter dan die voor de politiek! Maar politiek wil ik me wel inzetten voor meer samenwerkingsmogelijkheden. Dat is beloofd!

Samenwerken, de blik verruimen, drempels verlagen

In een landelijke regio als de Vlaamse Ardennen is het aanbod van ontmoetingsplekken en activiteiten voor kwetsbare mensen uiterst beperkt. Dit was destijds het uitgangspunt voor de opstart van het LEADER-project 'Cultuur kleurt buiten de lijntjes'. We wilden dat de deelnemers even uit de cocon van zorg en begeleiding konden treden, zodat er ruimte vrijkwam om hun persoonlijke beleving en creatieve ontwikkeling te stimuleren en te verruimen.

Omdat iedereen een plaats verdient in onze samenleving, vergeten we best de stempel die sommigen onderweg hebben gekregen. Trouwens, wie kwam al niet eens terecht of vast te zitten in een zijweg op het levenspad?

Dank zij het subsidiëringsprogramma LEADER van het Europese Landbouwfonds voor Plattelandsontwikkeling nam VORMINGPLUS VLAAMSE ARDENNEN-DENDER de kans te baat om samen met BESCHUT WONEN voor tweeënhalf jaar (2013-'15) een gedurfd en grensverleggend project op te zetten. Opzet was de uitbouw van een alternatief, laagdrempelig aanbod voor creatieve, kwetsbare mensen. De Vlaamse Ardennen hebben immers heel wat te bieden op het gebied van natuur-, kunst- en cultuurbeleving. We gingen op zoek naar de juiste partners om mee 'buiten de lijntjes te kleuren' en al deze rijkdom bij de juiste man of vrouw te brengen. Nadat we een subsidiedossier hadden ingediend, met de nodige administratieve en praktische beslommingen, restte ons nog één vraag: hoe pakken we dit aan?

Waarom niet samenwerken? Laten we ruimte creëren voor ontwikkeling en persoonlijke expressie voor zoveel mogelijk geïnteresseerden, ook voor wie eigenzinnig zoekt op de eigen, minder vertrouwde weg.

'Cultuur kleurt buiten de lijntjes' is de vrucht van veel vrijwillige inzet, professioneel engagement en intense samenwerking. In de wereld van cultuur, onderwijs, gezondheid en welzijn vonden we gelukkig een aantal zeer gedreven medestanders om binnen hun instelling of organisatie de grenzen van de hun

vertrouwde werking af te tasten, deuren te openen en muren te slechten, en te onderzoeken hoe ze een inclusieve aanpak voor een zo breed mogelijk publiek konden waarmaken. Het enthousiasme was bij iedereen groot en het project werd met de nodige zorg in de steigers gezet.

Van meet af aan stonden samenwerking en continuïteit bij alle partners voorop. In Oudenaarde en Zottegem waren de ACADEMIES VOOR BEELDENDE KUNST bereid om binnen hun normale werking een leerkracht en een werkruimte ter beschikking te stellen. Er werd wekelijks een artistiek atelier ingericht voor – alles samen – zo'n twintigtal deelnemers. Het resultaat van hun creatief talent vind je verderop in deze bescheiden publicatie. Maar inspiratie komt meestal niet zomaar uit de lucht vallen. Dus gingen we op stap in de Vlaamse Ardennen. In het PROVINCIAAL ARCHEOLOGISCH MUSEUM in Ename en Velzeke werd het oudste verleden van de streek uit de doeken gedaan, terwijl de sociaal-culturele beweging WAERBEKE de deelnemers liet proeven van de rust en het groen in het Stillegebied Dender-Mark, nabij Geraardsbergen.

Dit alles was echter niet mogelijk geweest zonder de inzet van begeleiders van BESCHUT WONEN. Zij vormden – ook letterlijk, mét de auto – de brug tussen de deelnemers en de wekelijkse ateliers in de academies en de verschillende bezochte locaties. Om de deelname van zelfstandig wonenden met een beperking mogelijk te maken, konden we rekenen op de hulp van medewerkers van TWEB (AMBULANTE ONDERSTEUNING). Bovendien namen enkele BUDDY'S vrijwillig deel aan de ateliers en de uitstappen, en zorgden zo mee voor vervoer en begeleiding.

Als projectcoördinator trachtte VORMINGPLUS vooral een kader op te zetten met het oog op een geslaagde samenwerking. Ze nam ook de organisatie op zich van de uitwisselingsdag in het Museum dr. Guislain in Gent op 15 mei 2014, en van de afsluitende inspiratie- en studiedag in de Koninklijke Academie voor Beeldende Kunst in Oudenaarde op 18 september 2015. Daarbij horen ook de reizende tentoonstelling en een catalogus met een aantal reflecties.

Ja, 'wandelaar, er is geen weg; de weg baant zich in het gaan', zo dichtte de Spanjaard Antonio Machado. Zijn we niet allemaal pelgrims op zoek naar onze diepste natuur?

Twee intense jaren zitten erop. De samenwerking was complex en alles behalve vanzelfsprekend, en vergde veel overleg en afstemming. In de beginfase was het niet altijd even makkelijk om zicht te krijgen wat we zoal van elkaar konden verwachten. Maar we luisterden en leerden – vooral van elkaar. Gaandeweg leerden we elkaars visie en aanpak waarderen. Alle partners vormden samen een stuurgroep die regelmatig bijeenkwam. Daar kwamen alle vragen, proble-

men, ideeën en afspraken op tafel. Voor het creatieve luik konden we beroep doen op een klankbordgroep die vooral de lesgevers in raad en daad bijstond.

Vanuit *VORMINGPLUS* hebben we dit hele proces graag begeleid. Na twee jaar van niet aflatende inzet van alle partners durven we zeggen dat dit project in meer dan één opzicht is geslaagd. Maar tegelijk leeft er het besef dat twee jaar te kort is. Dit geldt vooral ook voor de deelnemers die trots de resultaten van hun persoonlijke en artistieke zoektocht met een ruim publiek willen delen.

De grote uitdaging van alle partners is nu: hoe kunnen we deze ervaring voortzetten en inbedden in onze toekomstige werking? Hopelijk wordt wat intussen voor iedereen evident is, straks niet opnieuw een uitzondering. Dan hoeven we ook niet langer 'buiten de lijntjes te kleuren'...

— *Yves Van Reusel*
stafmedewerker, Vormingplus Vlaamse Ardennen-Dender

— *Jos Gyssels*
coördinator, Vormingplus Vlaamse Ardennen-Dender

LEADER staat voor 'Liaison Entre Actions de Développement de l'Economie Rurale'. Vrij vertaald betekent dit: 'samenwerken voor plattelandsontwikkeling'. LEADER is een Europees subsidiëringsprogramma voor plattelandsontwikkeling, waarbinnen lokale actoren in verschillende plattelandsgebieden (gemeenten, OCMW's, vzw's, koepelorganisaties, feitelijke verenigingen...) projecten kunnen indienen. [www.leadervlaamseardennen.be]

Creatief... tussen droom en daad

Het deeltijds kunstonderwijs richt zich tot een breed en zeer divers publiek. Vanaf 6 jaar kan iedereen in de academie voor beeldende kunst terecht. In de middelbare graad krijg je eerst een algemene beeldende vorming. Daarna kan je je verder bekwamen in tekenen, schilderen, vrije grafiek, mixed media, keramiek, beeldhouwen of fotografie. Zo is in regel het normale parcours.

De ACADEMIES VAN OUDENAARDE EN ZOTTEGEM dragen diversiteit hoog in het vaandel en nemen elke kans te baat om hun drempel te verlagen. Zo trachten zij de slogan 'Iedereen welkom' om te zetten in een actief gelijkheidsbeleid. Want hoewel artistieke ontplooiing voor heel wat mensen van grote betekenis zou kunnen zijn, het kunstonderwijs blijft voor hen vaak nog onbereikbaar.

De uitnodiging van VORMINGPLUS VLAAMSE ARDENNEN-DENDER om mee te werken aan het project 'Cultuur kleurt buiten de lijntjes' werd dan ook – door directie én leerkrachten – enthousiast onthaald. Dit initiatief geeft ons de mogelijkheid om de daad bij het woord te voegen. Want... 'tussen droom en daad staan soms wetten in de weg en praktische bezwaren', zoals Willem Elsschot het ooit trefzeker formuleerde.

Wat er ook van zij, of kunst- en cultuureducatie werkelijk openstaat voor iedereen in de samenleving, hangt in de eerste plaats af van individuele keuzes. Je mag nog zoveel vernieuwingen aankondigen, commissies of werkgroepen samenstellen, discussienota's, rapporten en decreten rondzenden, wie niet overtuigd is van het belang en de noodzaak van drempelverlaging en doelgroepenbeleid, vindt geen partners om samen te werken en zal niets bereiken.

Voor ons is het vanzelfsprekend dat de academie de samenleving waarin ze actief is, weerspiegelt. Dit zorgt trouwens voor een boeiende wisselwerking, waarbij de rol en de betekenis van kunst- en cultuureducatie voortdurend worden bevraagd en geactualiseerd. Dit geldt zeker als we de vertrouwde paden verlaten en aan de slag gaan met doelgroepen met een eigen problematiek.

In het project 'Cultuur kleurt buiten de lijntjes' was VORMINGPLUS voor ons een ideale partner. Zelf hebben we niet de middelen en expertise in huis om een begeleiding-op-maat aan te bieden. Met andere partners werden kennis en ervaring uitgewisseld, vrijwilligers engageerden zich, praktische problemen van per-

soonlijke begeleiding en vervoer vonden een oplossing... Met vallen en opstaan zochten we samen naar formules om een aangepast leertraject voor een twintigtal deelnemers te kunnen aanbieden. Dit leidde tot nieuwe pedagogische inzichten en een alerter, gemotiveerd team van lesgevers en medewerkers op de werkvloer.

Natuurlijk zijn er ook altijd kritische stemmen. Verbreding zou tot vervlakking en oppervlakkigheid leiden. Niets is minder waar! De tentoonstelling met de resultaten van twee jaar atelierwerking in Oudenaarde en Zottegem bewijzen dit te volle. Dit blijkt trouwens ook uit andere artistiek-pedagogische projecten en de doorlichtingsverslagen van beide academies.

Bovendien is een project als 'Cultuur kleurt buiten de lijntjes' slechts mogelijk, omdat het leerlingenaantal in onze academies gunstig is. Is het niet verbijsterend vast te stellen dat we in regel geen ateliers met een beperkt aantal deelnemers *kunnen* inrichten, al is dit soms vereist? Zeker als we willen tegemoetkomen aan sommige noden en specifieke leervragen van mensen met een beperking. Vandaar dat we dit waardevolle project – binnen het huidige decretale kader – op middelbare-graadsniveau hebben ingericht. In principe kunnen de deelnemers deze algemene opleiding drie jaar volgen, maar voor de meesten zal het moeilijk zijn om door te groeien. De keuze van het atelier is vaak beperkt en afhankelijk van de technische haalbaarheid van de discipline, de openheid van de leerkracht en de groepsgrootte.

Toch blijven we geloven dat persoonlijke ontwikkeling, maatschappelijke integratie en artistieke expressie voor iedereen mogelijk *moeten* zijn. Willen we verdergaan op de ingeslagen weg, dient er echter aan een aantal voorwaarden te worden voldaan. Waarom zou iemand geen trager traject-op-maat mogen volgen? Wat is de zin van specialisatie als het vermogen om zich beeldend uit te drukken vooral gericht is op psychisch herstel, communicatie, de ontwikkeling van een eigen identiteit en sociale integratie? En hoe halen we sommige volwassenen uit hun isolement, als de afstand tussen woonomgeving en academie – alleen nog maar fysiek – niet kan worden overbrugd?

Om op al deze vragen en behoeften te kunnen antwoorden, heb je een flexibel werkkader nodig. Daartoe kunnen overheden – op alle niveaus! – bijdragen, al zal veel afhangen van het engagement en de individuele inzet van vrijwilligers en professionele begeleiders. Want de toeleiding van kwetsbare mensen met een beperking of een specifieke problematiek is een verhaal van verenigde krachten. Hiertoe heb je vele bevlogen creatievelingen nodig, die elke dag opnieuw de weg naar de academie vinden, verdiepen en verbreden.

— Annick De Zutter & Paul Nys
directeurs, Koninklijke Academie voor Beeldende Kunst, Oudenaarde &
Stedelijke Academie voor Beeldende Kunst, Zottegem

Eigenzinnig, kunstzinnig

Na een vaak langdurige periode van intensieve zorg is het voor sociaal en psychisch kwetsbare mensen niet zo evident om opnieuw een rol en eigen plek in de samenleving te verwerven. Een baanbrekend project zoals 'Cultuur kleurt buiten de lijntjes' kan op vele manieren bijdragen tot herstel en sociale integratie.

Kunst biedt een uitdrukkingmogelijkheid voor het herstelverhaal. Kunst draagt bij aan de ontwikkeling van de identiteit. Kunst is een middel tot sociale en maatschappelijke participatie. [Jean Pierre Wilken & Dirk den Hollander, Handboek integrale rehabilitatiebenadering, B.V. Uitgeverij SWP: Amsterdam, 2010, p. 349]

Via beelden uiting geven aan gedachten, gevoelens, fantasieën, herinneringen en ervaringen behoort tot het wezen van elke mens. De kunstacademies van Oudenaarde en Zottegem zijn bijzondere broedplaatsen tot persoonlijke ontwikkeling, creativiteit en artistieke expressie. Je ontmoet er leerkrachten en mede-cursisten, leert er je interesses en talenten ontdekken en veruitwendingen, ervaart er de kracht van kleur, vorm en schoonheid, en leert er je passies en gedrevenheid vorm te geven binnen een aangepast kader. Ook de bezoeken aan inspirerende musea en de geruisloze onderdompeling in de natuur geven je weer zin en brengen het beste van jezelf aan de oppervlakte.

'Anderen bezig zien moedigt mij aan.' – 'Ik ontdek nieuwe werelden.' – 'Ik voel me nu sterker en heb vooral leren luisteren.' – 'Het wekelijkse atelier maakt me rustig en leidt me af van mijn problemen.' – 'Nooit eerder was ik zo dicht bij de natuur.' – 'Ik vind het bewonderenswaardig hoe anderen van niets iets kunnen maken.' ...

Opnieuw genieten en voor details aandacht hebben, met andere creatieve geesten aan de slag gaan en jezelf door middel van allerlei plastische materialen leren uitdrukken – het lijkt allemaal zo eenvoudig. En toch is het voor ieder van ons soms een hele opdracht! Want jezelf zo af en toe helemaal binnenstebuiten keren, de grenzen van je mogelijkheden ontdekken, keuzes maken en op soms

onvermoede weerstanden stuiten – het gaat allemaal niet *zomaar*, zonder slag of stoot. Gelukkig kan dit gebeuren in een veilige, begripvolle omgeving.

Elk creatief proces vergt immers tijd en geduld, maar is altijd ook een persoonlijke overwinning. Je zelfvertrouwen en je eigenwaarde groeien. Je krijgt terug zin in wie je bent of wat je doet, je ontspant je én je kunt je beter concentreren. Wie had ooit gedacht dat je jezelf in beeldtaal kunt ‘verwezenlijken’? Dit werkt niet alleen bevrijdend, maar is ook waardevol en zingevend.

Dient de meerwaarde van ‘Cultuur kleurt buiten de lijntjes’ voor elke deelnemer nog te worden toegelicht? Maar er is meer. In elk project waar inclusie en integratie van kwetsbare personen met een beperking vooropstaan, dienen er heel wat – schijnbaar evidente – voorwaarden te worden vervuld.

Zo is het aantal deelnemers in de groep noodgedwongen beperkt, zodat iedereen – inclusief begeleiders en lesgevers – voor zichzelf en voor elkaar voldoende tijd en ruimte kan nemen én geven. Je *mag* jezelf, dus ‘anders’ zijn, weliswaar met aandacht en respect voor ieders eigenheid. Elke deelnemer dient *zelf* keuzes te maken en tast de eigen mogelijkheden af. Op eigen tempo, in alle vrijheid, zonder druk, in een vertrouwde, rustige omgeving. Vertrouwen in en met elkaar is nodig. Dit vergt heel wat van de leerkrachten en begeleiders. Kennis en kunde volstaan niet; ze worden ook op hun persoon en betrokkenheid aangesproken.

Voorts zijn er tal van aspecten die de opstart en de continuïteit van dit soort projecten kunnen bemoeilijken. Veelal zijn de financiële draagkracht en de mobiliteit van de deelnemers beperkt. Hun psychische kwetsbaarheid maakt dat sommigen voortijdig afhaken of door ziekte langer afwezig blijven. Er is niet altijd voldoende opvang door vrienden of familie, wat de motivatie niet altijd ten goede komt en heel wat bijkomende inzet vraagt van begeleiders of medewerkers.

‘Outsider Art’ is alle kunst die wordt gemaakt door mensen die zich van de maatschappelijke en artistieke eisen hebben bevrijd en werken vanuit een authentieke, innerlijke gedrevenheid, zonder zich erom te bekommeren wat de kunstwereld ervan denkt. [Roger Cardinal, Outsider Art, Praeger Publishers: Westport, 1972]

In dit project leerde ook de zorgverlener zich wat meer ‘buiten de lijntjes’ te begeven. Er werd intens overlegd en samengewerkt met nieuwe partners, over de vertrouwde grenzen heen. Dit leidde ook tot grotere openheid en positieve beeldvorming van de vrij onbekende wereld van de geestelijke gezondheidszorg. Door sociaal en psychisch kwetsbare mensen voldoende vertrouwen, vrijheid en ruimte te geven om zich via artistieke expressie te ontplooien en deel te nemen

aan het maatschappelijke leven, lijken de grenzen plots vervaagd en worden de rollen – al was het maar even – omgedraaid.

De resultaten van dit experiment zijn alvast verbluffend. Dat bewijst deze tentoonstelling ten volle. Wie houdt wie nu een spiegel voor?

— *Ann Artois*

*coördinator, Initiatief Beschut Wonen vzw,
Samenwerkingsverband Geestelijke Gezondheidszorg 'De Vlaamse Ardennen'*

BESCHUT WONEN Vlaamse Ardennen werkt binnen het Overlegplatform Geestelijke Gezondheidszorg van Oost-Vlaanderen. Deze vzw begeleidt en ondersteunt personen met psychosociale beperkingen en een psychiatrische problematiek of verleden. Dit gebeurt zowel individueel als in groepsverband. In vele gevallen wordt ook een aangepaste woonvorm (in gemeenschap) aangereikt. Enkele keren per week komt een begeleider langs. Er is ook ruimte voor deelname aan dagactiviteiten. Voortdurend staat de bevordering van de levenskwaliteit en het vermogen tot zelfzorg centraal. [voor meer informatie: info@bwwvlandennen.be of 09/342.05.96 of 0474/371.509]

WERKEN & GETUIGEN

Anne-Marie Février

2 juni 1952

Scherven verzamelen

[LISA] – Anne-Marie is heel direct. Ze is Franstalig. Het moet niet makkelijk voor haar zijn om zich in het Nederlands uit te drukken. De werkjes die ze maakt, zijn puur, onschuldig en naïef. Ze brengt je in een andere wereld. Een wereld van duidelijk gekozen lijnen en kleur. En ze begrijpt de taal van de dieren...

[ANNE-MARIE] – ‘t Is belangrijk bij mensen te komen om wat anders te doen. En je m’amuse ici! Dat tekenen helpt je op weg naar andere stappen. ’t Is plezant te leren. En hier leert ge samen.’

[LISA] – Opmerkelijk hoe goed Anne-Marie zich de grafische techniek van de lino­sne­de heeft eigen gemaakt. Vaak geeft ze heel kwetsbare, intieme onderwerpen weer, die ze onderaan even toelicht. Het lijken allemaal kleine stukjes van haarzelf – zoiets als scherven – die samen een beeldverhaal vormen.

Catharina Scholiers

30 november 1971

De prinses en de olifant

[CATHARINA] – ‘Lentegevoel – vrijheid – blijheid – onbevangenheid – ontvankelijkheid – geborgenheid bieden en tegelijk loslaten – de vlinders de vrije loop laten.’

[MARLEEN] – De bewegingen aan de naaimachine, de manier waarop Catharina het doek verlegt om met de hand steeksgewijs de naald te verplaatsen, zijn fragiel en gracieus. Als van een prinses. Ik loop langs haar en merk dat ze mij – onopvallend haast – in het oog houdt. Ze lijkt geconcentreerd verder te werken, maar is op haar hoede.

[THEA] – Catharina is de rust zelve. Haar werkjes zijn licht en harmonieus. Op een eenvoudige, haast naïeve manier geeft zij vorm aan haar ideale liefdevolle wereld. Haar creaties gaan over de zon en de kleur in haar leven. Omdat ze graag naait en ze de voorkeur heeft om met textiel en concrete, tastbare materialen te werken, is ze haar tekeningen beginnen omzetten in stof. Kleurrijke vlakken wisselen af met getekende of geborduurde lijnen in wol.

[MARLEEN] – ‘Wat een fijn getekend paardje!’ Catharina geniet merkkelijk van mijn opmerking en lacht. Het paardje en de zon, die tegelijk ook een boom is, doen mij denken aan kerstmis, en kermis, en Dickens en Londen... Het doek dat ze aan het maken is, zou niet misstaan op de kinderafdeling – in een ziekenhuis, of een boekwinkel. Haar werk oogt sprookjesachtig.

Haar T-shirt glittert. Als ik haar hierop aanspreek, beginnen haar ogen te schitteren. Catharina glimlacht als ze me haar geldbeugel laat zien. Ook die is versierd met glitters. Glitters maken haar blij en op haar beurt maakt zij mij blij.

Catharina houdt van zelfstandigheid en is avontuurlijk aangelegd. ‘Tientallen keren per dag zeg ik tegen mezelf: je kunt het, je kunt het, je kunt het...’ Over positieve psychologie gesproken! Ze toont me een paar ooringetjes in de vorm van een olifant. Die zijn haar dierbaar. ‘Gekocht in Brussel, op een markt met handgemaakte spullen.’

Ze had die dag een halve marathon gelopen! Er was niemand aan de aankomst om haar proficiat te wensen. Maar ze was fier: 'Dat had ik toch maar mooi gedaan!' Om zichzelf wat aan te moedigen kocht ze de ooringetjes. Op dit moment is ze helemaal in de ban van de olifant. Het dier staat voor vastberadenheid en sterkte: 'Ik ben er en ik laat me zien.' (Vóór ze de 21 km uitliep, was Catharina met de fiets van Herzele tot aan het station van Brakel gereden. Nog eens 36 km, heen en terug! 'Als mijn innerlijke olifant groeit, kom ik naar u,' grapt ze.

[THEA] – Catharina is de katalysator van de groep. Als er spanningen of onenigheden zijn, probeert ze met haar lieve stem de gemoederen te bedaren. Om klokslag halfvier staat zij op en maakt voor iedereen koffie.

Cecilia Goens

vrijwilliger WAERBEKE

Als creatieve duizendpoot werkte ik in de loop van het project enkele dagen mee. Het waren drie zinvolle dagen met boeiende ontmoetingen, waaraan ik graag terugdenk.

De eerste keer zat ik met mijn tekengerei ergens 'te velde' in Waarbeke, met zicht op de Congoberg. Intussen maakte de groep een begeleide wandeling door het Stillegebied Dender-Mark. Het was een stralende lentedag. Als rustpunt onderweg was er de ontmoeting met mij. Zuchtend en puffend zag ik enkele deelnemers aankomen. Het werd een gezellig samenzijn. Iedereen genoot van het landschap – op mijn tekenblad én in werkelijkheid. Er werd gekeken en vergeleken. Eerlijk, zonder franjes, in een gemoedelijke sfeer.

Toen we elkaar kort daarop terugzagen, was het weerzien hartelijk. Ik herinner mij vooral de samenhangigheid en de gedeelde creativiteit. In een klein bosje in de achtertuin van vrienden ontstonden bijzondere installaties met natuurlijke elementen. De lichte regen kon ons niet deren. Na wat te hebben afgetast, ging iedereen aan de slag met houtblokken, takken, bladeren en bloemblaadjes. Er kwam een groeps-werk tot stand, enkelingen maakten ook miniatuurwerkjes. Niets moest, alles mocht – kijken mocht ook. Alles verliep probleemloos, zonder spanning of competitie. De namiddag vloog voorbij.

Een jaar later in het Vormingscentrum voor natuur- en milieueducatie De Helix zag ik opnieuw vertrouwde gezichten en leerde ik ook nieuwe deelnemers kennen. ('Ja, de organische kunstwerken in de Waarbeekse tuin hebben nog lang standgehouden!') We liepen over het 'blotevoetenpad', ontdekten verborgen hoekjes en gingen samen wandelen. Het was weerom een prachtige, zonnige lentedag.

We kregen elk een wit blad papier. De opdracht luidde: 'Wat voel je? Wat zie je?' Maar we mochten slechts vijf potloodlijntjes gebruiken... Daarna werden we uitgenodigd om met twee verder te werken. Dit lukte wonderwel! Zo kwamen we tot interessante resultaten, die we kort met de groep deelden. Een leerrijk creatief moment!

Chris Herremans

21 september 1962

Voor nu en altijd

[THEA] – Ik loop naar Chris toe. Toegewijd werkt hij aan zijn beeld. Hij is er al een hele poos mee bezig. Hiervoor inspireert hij zich op de gelijkmatige, onveranderlijke, spiraalvorm van de torenschelp. Langzaam maar zeker boetseert hij een schelp in klei, aarzelend en met de constante afweging of de vorm wel volmaakt genoeg is. Want hij wil de spiraalvormige groeiwijze getrouw weergeven: van groot en breed aan de basis tot klein en fijn aan de top. Vooral de rondingen moeten juist zijn! ‘En, wat denk ge, Thea, klopt da zo een beetje?’

Het wordt uiteindelijk een prachtig stuk waaruit maritiem leven ontspringt. Fris en bizar tegelijk.

Maar Chris kan ook heel beslist en snel werken. In een zelfzekere bui assembleerde hij uit oud, versleten keukenmateriaal en een houten kapstok een prachtige vogel. Chris beschikt bovendien over een uitzonderlijk talent voor houtbewerking. Hij weet de stukken zo aan elkaar te hechten, alsof ze één geheel vormen.

[MARLEEN] – Chris is een ‘zoeker’. Maar zijn we dat niet allemaal? Hij is nog op zoek naar het medium dat hem het beste ligt. Nu eens draadwerk, dan weer tekenen of lino-sneede. Op dit moment experimenteert hij vooral met klei.

Chris volgde kunsthumanoria in Sint-Lucas Gent. Het tekenen zit hem echt in het bloed. Hij zoekt en hij zoekt tot hij vindt wat hij zoekt.

Chris Herremans

deelnemer

Van kindsbeen af was ik gefascineerd door vormen en kleur. Ik kon urenlang bezig zijn met mijn caleidoscoop. Ik voelde toen al de drang om te gaan tekenen en schilderen. Ik mocht van mijn ouders verder studeren, richting kunstonderwijs. Ik volgde plastische kunsten aan het Sint-Lucasinstituut in Gent. Daar heb ik het gevoel ontwikkeld voor kleuren. Het experimenteren met vormen en kleur. Ik leerde het spel van licht en schaduw vatten in een beeld.

Ik stapte het leven in. Door omstandigheden heb ik lange tijd geen potlood of borstel meer aangeraakt. De drang om me creatief uit te drukken was echter te

groot en binnen het beeldend atelier van het PZ-Sint-Franciscus heb ik terug voeling leren krijgen met wat mij het diepst raakt. Door middel van verf, krijt of houtskool kon ik terug uiting geven aan de manier waarop ik mijn innerlijke wereld en de wereld rondom mij ervaar. Ik ben nu terug veel aan het schilderen. Als ik creatief bezig ben, voel ik me pas goed. Het scheppen van beelden geeft me voldoening. Het geeft zin aan mijn leven.

Alles in en rondom mij inspireert me. Kleuren in de natuur, kunnen me echt ontroeren. Ook als ik de schoonheid van mensen kan vastleggen in een tekening of schilderij, maakt mij dat gelukkig. Ik schilder direct, spontaan. Ik druk uit wat ik zie of ervaar. Ik gebruik het liefst heldere, krachtige kleuren, zoals rood, en werk graag met dezelfde toonsoorten.

Rembrandt is een schilder die ik erg bewonder. Ik word stil van de manier waarop hij iemand weet te portretteren. Hij kan de psyche van de mens vatten en weergeven zoals geen ander.

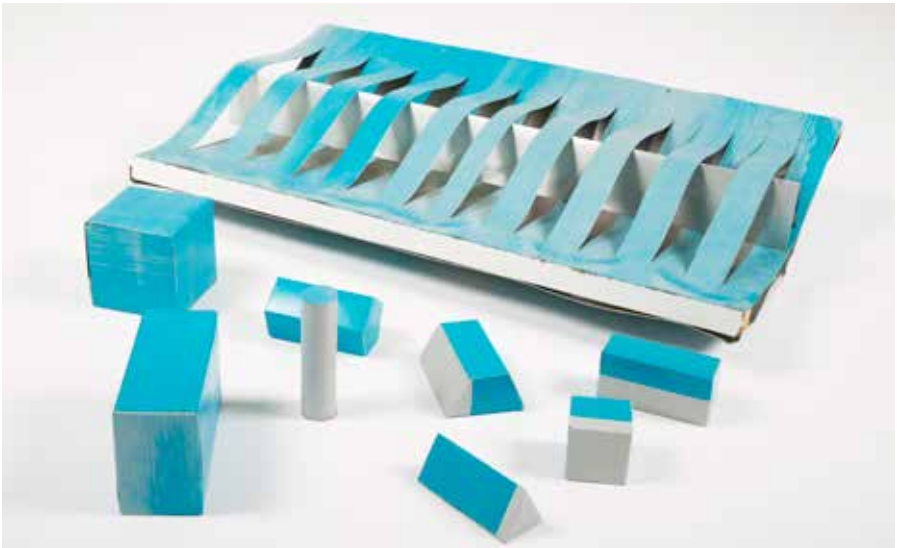
Recent heb ik mijn eerste groepstentoonstelling gehad (ID#1, van 25 april tot 9 mei 2014) in Zottegem. Ik ben blij dat ik mijn werk kan tonen en hoop dat de anderen erdoor worden geraakt. De drang om mij in beelden uit te drukken is te sterk. Ik kan er niet aan ontkomen en hoop het nog lang te mogen doen. Het geeft me rust.

Danny Taliman

25 november 1961

Less is more

[DANNY] – ‘Een fantastische ervaring! Ik ga zeker verder. Nooit gedacht dat creatief bezig zijn zoveel rust bood. En tegelijk voel ik me erg gestimuleerd! Ik bekijk kunst nu heel anders. Schilderijen of beeldhouwwerken zijn niet zomaar gemaakt. Er zit een drijvende kracht achter – iets van de persoon die het heeft gemaakt. Via beelden kun je ook andere dingen zeggen, waar woorden tekortschieten.’

[LISA] – Danny neemt zijn tijd. Om te tekenen, te brainstormen, te werken en... om te luisteren. We praten vaak met elkaar. Hij stelt me altijd een heleboel vragen, die ik uiteraard met veel plezier beantwoord. Ik toon hem dan ook afbeeldingen van kunstwerken. En plots is hij stil... Minimalisme! Met weinig veel zeggen. Ruwe materialen op een nette, zuivere manier bewerken. En hij is vertrokken. Ik heb Danny sindsdien niet vaak meer gehoord.

Filip De Bleeckere

30 april 1958

Born to be wild

[FILIP] – ‘Ik hou van kleuren, werken met olieverf. ’t Zit in de familie. Ik ging van kinds af aan naar de academie. Het is meer waard om te blijven komen. Thuis zit je ook maar te zitten. Ik wil een glasvenster maken. Blij dat ik naar Zottegem kan komen.’

[MARLEEN] – Gekluisterd in z’n rolstoel, met een eeuwige sigaret. Filip zwijgt, kijkt voor zich uit, denkt na. Of droomt hij?

Plots lichten zijn ogen op en is hij een en al aandacht. Filip ruikt potlood, verf of inkt. Ze leiden – als een geheim wachtwoord – tot een stroom van indrukken

en beelden. In het atelier is Filip duidelijk in zijn element. Dan beginnen handen en kleuren te dansen, samen, als in een wilde orgie... En toch gebeurt alles subtiel, beheerst, met uiterste zorg. Niets is er zomaar, alles verdient onze aandacht. Je moet alleen goed kijken.

We zwijgen. Ook dat kan Filip heel goed. We zwijgen uiterst langzaam – minutenlang – en kijken naar het resultaat. Altijd is het een verrassing. Voor hem, voor mij. Dan kijken we even naar elkaar en glimlachen. Alsof hij mij wil zeggen: ‘Maar toch is het beeld er’.

[LISA] – Filip werkt graag met verf. Hij laat zich leiden door de kleuren. Kleuren mengen ligt hem niet zo. Hij kiest voor de puurheid van kleuren. Nooit is hij helemaal tevreden met het resultaat, maar dapper begint hij steevast opnieuw aan het volgende werk. Filip geeft niet op, altijd zet hij door. Genietend, mysterieus lachend, mediterend...

Frank De Slagmulder

16 mei 1969

Zijn of niet zijn...

[THEA] – Tijdens één van de bezoeken aan de bibliotheek van de academie laat Frank zijn oog vallen op een boek over Panamarenko. Frank had zojuist een auto gemaakt met afgedankte offsetplaten en ontdekte vol verwondering dat Panamarenko ook in metaal ontworpen voertuigen had gemaakt. Het klikt meteen, hij wil ook zo'n UFO 'zoals Panamarenko'. Ik laat hem eerst een tekening maken van hoe 'zijn' UFO eruit moet zien en we bekijken samen hoe hij de vorm kan opbouwen. We spreken af dat hij tegen de volgende les het nodige materiaal verzamelt.

Frank houdt ervan om te nieten – 'met de nietjesmachine'. Gretig niet hij de tientallen blikken lamellen aan elkaar. Die heeft hij op voorhand met veel zorg uitgeknipt. Honderden nietjes om tot een rondvormig object te komen... Soms als in vervoering, soms vloekend omdat hij in zijn vinger niet.

Frank stopt af en toe om een pauze te nemen. Hij zucht dikwijls: 'Ja, werken is lastig'. Dan gaat hij even naar beneden naar het toilet, want hij drinkt veel cola. Daarvan moet hij plassen. Wedden dat hij dan ook elke keer – stiekem – een sigaretje rookt?

[MARLEEN] – Frank is graag creatief, maar ook onzeker en wispelturig. Hij staat open voor nieuwe ideeën en zoekt naar verbanden. 'Het is helemaal niet erg iets verkeerd te doen,' zegt Thea. Als zij het zegt, zal het ook wel zo zijn.

Frank komt vaak grappig uit de hoek en is ontwapenend. Ik vraag hem of ik een foto mag nemen. 'Nee,' zegt hij, 'ik pak niet op papier'. En twee minuten later: 'Neem eens een foto van mij en m'n cola.'

[FRANK] – 'Je bent buiten het ziekenhuis. Je bent eens tussen de 'normale' mensen, maar wie is er normaal en wie niet?'

Freya Van De Walle

4 januari 1989

Met zonder jas

[LISA] – Freya is altijd haar welgezinde zelf. Ze heeft een heel aparte tekenstijl en benadert de dingen vanuit een eigen invalshoek. Ze haalt uit de wereld enkel de dingen die zij nodig acht. De rest vult ze op haar manier in. Ze kan zich uren concentreren en heeft engelengeduld. Af en toe brengt Danny haar plagerig uit haar aandacht. Waarop zij, met een glimlach: ‘Ssst! Danny... – werken!’

[MARLEEN] – Als Freya eenmaal het vertrouwen in iemand vindt, is ze amper te houden. Dan ben je in haar cirkel en dan maakt ze – hoewel je haar soms moeilijk verstaat – contact met je. En voor je het weet, heeft Freya je hart veroverd en keert ze je ziel binnenstebuiten.

[LISA] – We maken samen een tekening. Ik trek een lijn op een wit blad papier en Freya moet er een lijn aan toevoegen. Dan ben ik weer aan de beurt, dan weer zij. En zo gaan we nog enkele lijnen door. Dan bekijken we

samen het resultaat. Freya ziet de wonderlijkste dingen in ons lijnenspel. Ze is vrolijk en tegelijk neemt ze de opdracht heel serieus. Ze wijst met haar vinger op het blad en tracht me te overtuigen van wat ze ziet. ‘Met zonder jas,’ zegt ze verwonderd. Dan valt ze stil en blijft zwijgzaam zitten.

Even later tekent ze in houtskool een pandabeer. Weer kijkt ze me met grote, lachende ogen aan: ‘Pandabeer, geeft rust, en voel me goed bij de panda.’

FREYA

Jan Van der Beken

29 november 1956

Knock-out met een tandenborstel

[MARLEEN] – Jan lijkt op het eerste gezicht gezapig. Hij houdt van een grapje en is goed ter taal, maar durft – na een tijdje – ook zijn kwetsbaarheid tonen. ‘Wist je dat ik ooit als technisch tekenaar op een architectenbureau heb gewerkt?’ En meteen vertrouwt hij me toe dat hij nooit meer aan werk zal geraken en dat doet hem pijn. Tijdens de pauze gaat hij buiten een sigaretje roken. Of ik niet even met hem meeloop?

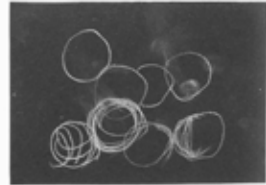
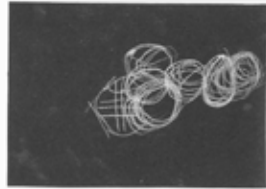
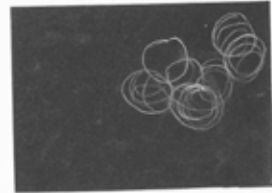
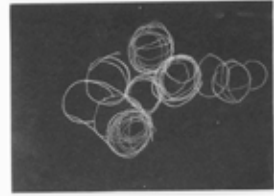
Jan is blij dat er iets anders is dan het dagcentrum. Jan: ‘Daar word je alleen maar moe van niks doen. Dat is toch zo? Zonder uitdagingen is een mens verloren.’ Zijn jeugd en de verjaardagen van broers en zus zijn hem goed bijgebleven. En even later: ‘Heb je die potloodtekening met die tandenborstel gezien?’ Hij zwijgt en gniffelt even: ‘Ik kijk er wekelijks naar uit om naar hier te mogen komen.’ Ik knik en zwijg met hem mee.

[JAN] – ‘Tekenen is kijken. Ja, goed kijken. Wacht, ik zet even m’n bril af. Op afstand kijken helpt. Hmm... Er zal nog veel aan moeten gebeuren.’

[LISA] – Tekenen doet Jan graag. (En ook naar mooie vrouwen kijken!) Tekenen is inderdaad kijken. Je moet niet tekenen wat je weet, maar wat je ziet. Het klinkt eenvoudig, maar is het niet. Jan weet intussen hoe het moet en kijkt goed. Portretten tekenen doet hij graag.

Zolang hij tekent, zie je Jan glimlachen. Af en toe legt jij het potlood neer. Dan hoor je hem zeggen: ‘Verdorie, gedachten...’ Ik heb altijd hetzelfde antwoord klaar: ‘Als je tekent, denk je aan niets. Je kunt slechts tekenen. Ze zullen wel vanzelf weg gaan.’ ‘Dat is waar,’ knikt hij. En hij werkt rustig door.

Je kunt Jan nooit opjagen. Hij doet alles op zijn tempo. (Maar wil je hem in volle snelheid zien? Roep dan: ‘Rookpauze!’)

Jeroen Pevenage

22 augustus 1985

No sweat no glory/Be fast or be last

[LISA] – Jeroen staat altijd voor iedereen klaar. De ridder in nood. Dat hij het zelf soms moeilijk heeft, dat doet er niet toe, zolang hij maar een ander kan helpen.

[MARLEEN] – Wil je een man die voor je smelt? Maak een sneeuwman.

[JEROEN] – 'In 2008 won ik de bronzen medaille voor intercross in het Belgische leger. Die medaille geeft me mooie herinneringen en ik ben er trots op. Ik was toen twintig.

Snel rijden gaf me een kick. Ik had al twee auto's en twee scooters *total loss* gereden. Nu denk ik er heel anders over. Het ongeval in Balegem kort daarop heeft mijn leven helemaal overhoop gegooid. Als je mijn naam googled kan je mijn leven toen en nu zien. Dat ongeval was niet mijn fout!

Er stond een file. Ik reed niet snel, deed met mijn motorfiets een inhaalbeweging, maar werd aangereden door een wagen die een straat indraaide. Ik werd zwaargewond, lag zes weken in coma, acht maanden in het ziekenhuis en liep een zwaar hersenletsel op. Een wonder dat ik het heb overleefd! Ik moest alles opnieuw leren. Leren eten, slikken, schrijven, stappen... Als een klein kind. Nu ga ik elke week vier halve dagen naar het dagcentrum *De Hoop* in Zottegem. Alles is veranderd. Mijn vrienden van toen weg, mijn relatie gestopt. Ik sta er nu alleen voor. Ik heb alleen nog mijn ouders en familie.

De academie geeft me positieve energie. Goed voor mijn motoriek en het stimuleert mijn hersenen. In ieder geval beter dan voor de televisie hangen! Ik wil graag meer doen en me opnieuw ontwikkelen. Spreken gaat niet zo vlot, alles gaat wat trager, maar ik druk me graag uit in beelden.'

[LISA] – Jeroen steekt veel emotie in zijn werk en beziet de dingen heel zorgvuldig en ingenieus. Hij kiest woorden die voor hem veel betekenen. Die woorden werkt hij op een bepaalde manier uit, zodat zijn werk een gelaagdheid krijgt. Hij ontrafelt Internet en verbeeldt de wereld tussen droom en nachtmerrie!

Marleen Scheers

projectmedewerker Vormingplus

Het is opmerkelijk hoe vruchtbaar de creativiteit tussen mensen kan zijn. Het werkt stimulerend en bevordert de waardering van ieders mogelijkheden. De contacten die ik kan opbouwen met de deelnemers in de academie van Oudenaarde, zijn intenser. Waarschijnlijk omdat de groep hier gemiddeld kleiner is dan in Zottegem.

Ik probeer met iedereen in gesprek te gaan. Veelal lukt dit wel, maar sommigen blijven een gesloten boek. Als ik na een tijdje voldoende vertrouwen heb gewonnen, mag ik zelfs foto's nemen. Dit is niet zo eenvoudig, want – voor je het weet – gaat hierdoor de intensiteit of de schoonheid van het moment teloor.

Ik had het project graag nog langer willen volgen. Het is boeiend om te zien hoe Thea en Lisa als leerkracht iedereen bijstaan en ondersteunen met allerlei praktische inzichten en technische tips. Ze laten de artistieke keuzes uiteindelijk altijd over aan de deelnemers zelf.

In Oudenaarde wordt rond het thema 'Wunderkammer' gewerkt. De deelnemers moeten een voorwerp zoeken dat al geleefd heeft en doorheen de tijd sleet of een patina heeft gekregen. Hierop wordt dan artistiek verder gebouwd. Indrukwekkend wat dit al heeft opgeleverd!

Martine Watté

28 augustus 1958

Yin en yang en zoveel meer

[MARLEEN] – Martine zit boordevol creatieve energie. In haar eenvoud werkt die aanstekelijk. Ze is dankbaar dat ze de kans krijgt om naar de academie te komen. Ze leert graag – met en van anderen. Vooral het samenwerken naar een zelfde doel, vindt ze fijn en maakt haar gelukkig.

Bij Martine wordt duidelijk dat de academie een plek is waar mensen zichzelf kunnen ontdekken en ontplooien. Het creatieve proces doet haar herboren worden. Ze vertelt me enthousiast dat ze een grote pop aan het breien is. Ze is er uren, dagen mee bezig om het patroon te ontcijferen en te volgen.

[MARTINE] – ‘Als ik het niet weet, dan vraag ik het aan mijn pendel. Van de maatschappij hoef je toch geen antwoord te verwachten. Ik geniet ervan om met anderen samen te zijn. Door de groep krijgt alles wat je leert, nog meer waarde. En je wordt nog begeleid ook!’

Michael Roelandt

8 januari 1982

Reus in zakformaat

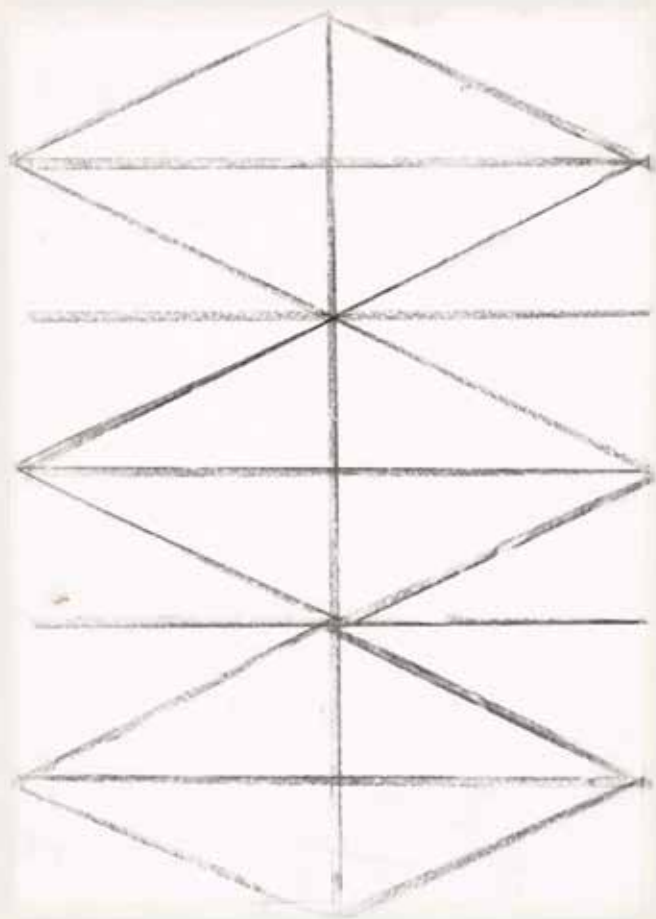
[LISA] – Michael werkt minutieus verder. Keer op keer. Hij voelt zich veilig als hij tekent. Als je tekent, heb je geen tijd om aan andere dingen te denken. Elke centimeter krijgt uren aandacht. Hij werkt zolang door tot het goed is. En dat kan eindeloos duren voor een perfectionist zoals hij.

Af en toe waagt Michael zich aan een nieuw avontuur en laat hij de teugels iets losser. Dat doet hem deugd. Maar kijk uit! Voor je het weet, heeft hij zijn potlood alweer vast!

[MARLEEN] – Wil je communiceren, dan moet je de ander vertrouwen. En als die ander dat ook met jou doet, kan er iets bijzonders ontstaan. Zo ook bij Michael. Als je je voor hem openstelt, komt er een wereld tot je die je niet verwacht. Onder zijn pet zit een man met een grote persoonlijkheid. Hij heeft alles in zich om zich verder als kunstenaar te ontwikkelen.

Vertrouwen is ook een kwestie van jezelf kennen. Voor Michael is de academie een poort. Nu hij weet dat er geen drempel meer is, heeft hij het vertrouwen in zichzelf hervonden. Hier voelt en voedt hij zijn drang naar creativiteit. Hij lijkt wel een reus, die stilletjes – op kousenvoeten – de minuscule wonderen van de wereld ontdekt en inventariseert

Michael kijkt op naar zijn vader. 'Mijn vader zei me dat ik nooit mag rouwen, als hij sterft. Want hij heeft geleefd.'

Mieke Vanden Berghe

16 augustus 1964

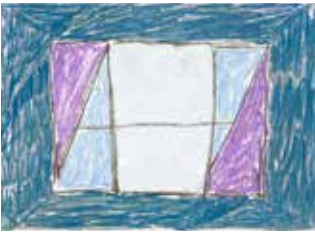
Kleurrijke dromen

[THEA] – Intussen is Mieke weer eens een nieuw geometrisch patroon aan het krijten. Dit keer op zwart papier. Mieke heeft houvast nodig en vertrekt bijna altijd vanuit een voorbeeld. Dat haalt ze uit een tot op de draad versleten boekje dat ze altijd bij zich heeft. Dat boekje kreeg ze nog van haar vader, toen ze klein was – genre Cantecler, met een heleboel quilt-patronen. Mieke is er zeer aan gehecht. Ze interpreteert de figuren op haar volkomen eigen manier. Ze vindt rust bij het herhalen van trapezia en ruitvormige vlakken in combinaties van drie of vier kleuren, steeds weer op een verschillende manier. Soms twijfelend en onzeker, soms direct en spontaan, rigoureuus en strak.

Onlangs heb ik haar een oud kasboek gegeven waarin ze met stift, potlood of gouache haar talrijke ontwerpjes en tekeningen maakt. In een mum van tijd was het schrift vol.

[THEA] – Mieke voelt zich in het atelier in haar nopjes. Ze werkt geconcentreerd en is zeer toegewijd. Ze is mij erg dankbaar, als ik haar af en toe een tip geef over techniek, of hoe een tekening verder moet, of hoe ze een thema of compositie misschien op een andere manier kan benaderen. Daarom probeer ik haar zo weinig mogelijk te storen in haar werk.

Nino Vanhoorneweder

12 juli 1966

Mysterieuze horendrager

[MARLEEN] – Nino gaat diep, Nino wil het maken. Toen ik hem vroeg iets mee te brengen dat hem na aan het hart ligt, liet hij mij zijn handen zien. ‘Mijn handen zijn het belangrijkste werktuig.’ Zij beelden de creativiteit van zijn geest uit in een kunstwerk. Ik ben zot op de sierlijke bewegingen van Nino’s handen...

[THEA] – Nino is een wervelwind. Hij begint ergens aan en is al bezig met het volgende. Uit een lichtjes schuin neigend hoofd – opgebouwd uit kippengaas, papier-maché, stof en daarop gips – groeien twee takken als geweien. Hij zwoegt aan de afwerking van het aangezicht. Nino’s idee om het hoofd te bedekken met een kap met droge vruchtjes is geniaal. Als je het werk aan de achterzijde bekijkt, heeft het iets geheimzinnigs...

[MARLEEN] – Het hoofd met horens dat Nino aan het maken is, doet me denken aan Jean Marais' grafzerk in het Zuid-Franse Vallauris.

De horens hebben vele vertakkingen. Zijn dit de vertakkingen van wie hij is? Behendig draait Nino met zijn handen in het plaaster en vormt het gezicht. De 'hertenman' krijgt een dikke neus en diepliggende oogholtes.

[THEA] – Nino's werk gaat dikwijls over leven en dood. Uit dode takken en verweerd materiaal komt nieuw leven. De kringloop van het bestaan.

Peter De Naeyer

26 november 1963

Waaaw... – Straf!

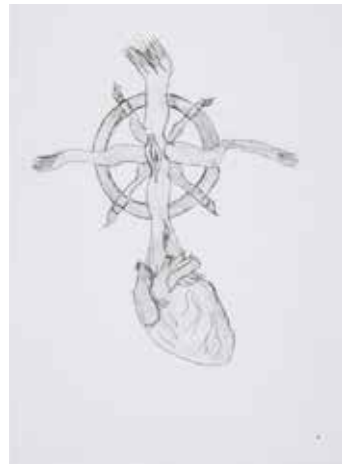
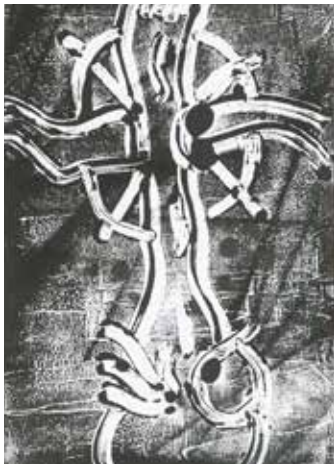
[PETER] – ‘Hier kun je drie uur goed doorwerken. Ik wil verder doorstromen. De academie is een waardevolle tijdsbesteding. Ik kan met verschillende media werken, zoals klei, verf, potlood, gevonden materialen...

[LISA] – Peter werkt altijd goed door en gaat geen enkele uitdaging uit de weg. Hij steekt er altijd een stukje van zichzelf in, hoewel hij er heel voorzichtig mee omspringt. Hij praat er niet graag over, maar zorgt er wel voor dat hij – desnoods stiekem – zijn spreekwoordelijk ‘ei’ kwijt kan.

[PETER] – ‘Mijn thema is geloof, hoop en liefde. Ik wil blijven geloven in deze drie woorden, al is het vaak moeilijk.’

[LISA] – Het werk van Peter straalt innerlijke kracht uit. Als in een geut weet hij zijn indrukken en gevoelens in beelden om te zetten. Het maakt niet uit hoe – alle middelen zijn goed. Bovendien heeft hij een enorm vermogen om zich symbolisch te uiten. Neem nu het thema van het kruis: uit een hart ontluikt een boom – de Levensboom? – die met een stralenkrans wordt omgeven. Leven en dood in één.

Peter Van der Plaetsen

educatief medewerker PAM Velzeke

Educatieve projecten dienen voor iedereen – zonder uitzondering – toegankelijk te zijn. Daar werken we in het Provinciaal Archeologisch Museum van Velzeke al jaren aan. Telkens weer dient de gids of begeleider het verhaal en het gebruikte educatieve materiaal – zoals replica's van archeologische vondsten – aan te passen aan de (doel)groep. Al is dit soms makkelijker gezegd dan gedaan. Dat onze laagdrempelige aanpak 'werkt', mocht ik tijdens de twee bezoeken van deelnemers van 'Cultuur kleurt buiten de lijntjes' ervaren. Ook ik werd een ervaring rijker.

Al bij het kopje koffie vooraf kwamen de gesprekken op gang. Zo kon ik meteen inspelen op allerlei vragen en interesses. Stap voor stap verkenden we samen het museum. We ontmoetten de archeologen tijdens hun dagelijkse werkzaamheden. Het is altijd leuk om achter de schermen van een museum te mogen kijken. Er heerst een heel andere sfeer. Je krijgt er ook andere impressies, zeker als je plots van alles mag aanraken, aantrekken, uitproberen...

Ja, zo zou elk bezoek aan een museum moeten zijn! Geen monoloog of voorgekauwd lesje, maar interactief, met inbreng van elkeen. Als gids hoefde ik slechts in te gaan op de vragen en opmerkingen die spontaan naar boven kwamen. Het verhaal volgde automatisch, uit zichzelf. De deelnemers bepaalden de inhoud en de volgorde, zodat ik kon in- en aanvullen.

Het verleden wordt zoveel attractiever en begrijpelijker, als je het met al je zintuigen kunt ontdekken en van nabij – haast *van binnenuit* – kunt beleven. Met een helm op je hoofd, schild en zwaard in de hand, is het niet zo moeilijk om je in te beelden hoe het is om een Romeinse soldaat te zijn. In een toga voel je je plots een voorname burger...

De tijd vloog voorbij. Alles gebeurde gemoedelijk, zonder vooropgesteld plan. En zo bereikten we toch ons einddoel: het verleden op een levendige en bevattelijke manier voorstellen. Zodat we begrijpen wie wij – met dank aan onze voorouders – (geworden) zijn.

Robert Coppens

5 maart 1944

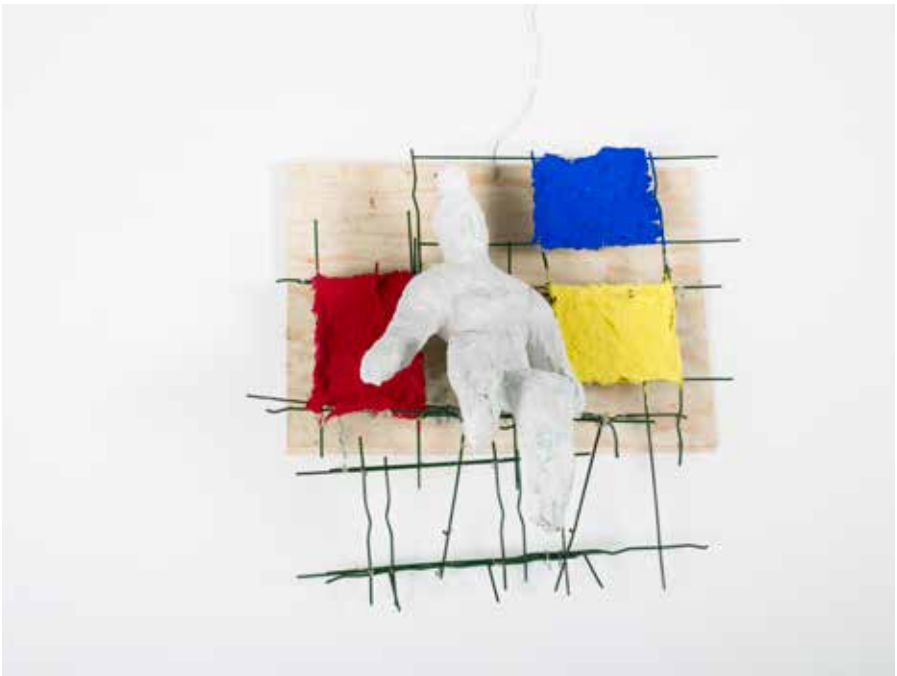
Mondriaan rust even uit

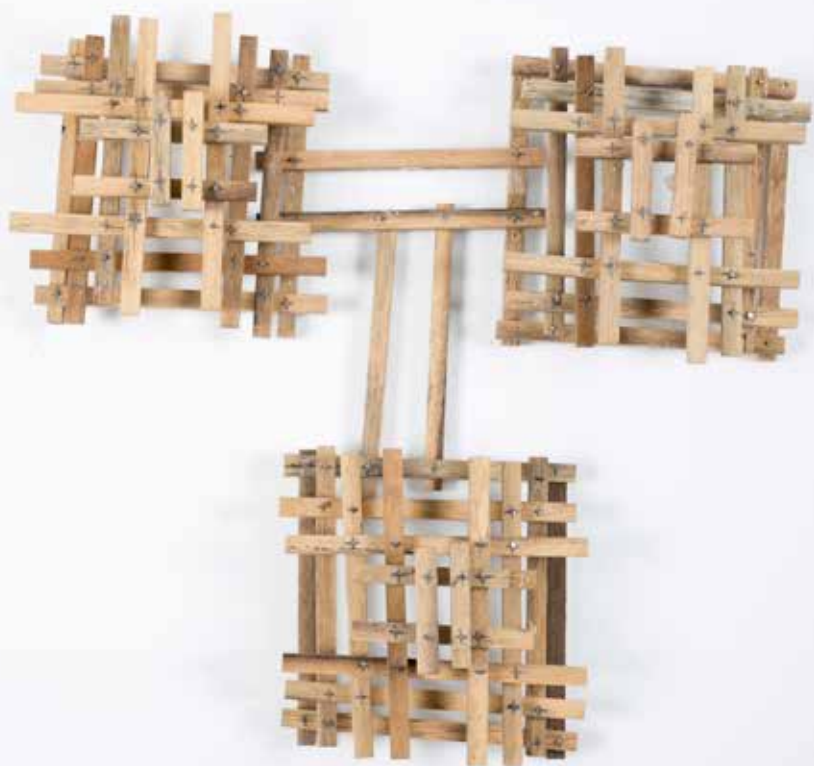

[THEA] — Robert leeft in een constante stroom van ideeën. Hij is heel zijn leven huisschilder geweest. Hij kent honderd-en-een verschillende technieken die hij soms fragmentarisch toepast in zijn broze kunstwerkjes. Soms levert dit schitterende resultaten op, maar soms zit het hem tegen – met desastreuse of hilarische gevolgen. Vooral wanneer de volgorde van de handeling of de keuze van het product niet altijd even accuraat zijn.

Vandaag boort hij gaatjes in de houten latjes voor zijn toren. Ook dat gaat niet van een leien dakje. ‘Maar ik ben nen taaie,’ weet hij. En hoewel zijn vingers soms niet mee zitten en tegenspartelen, komt hij door inzet en volharding tot ongelooflijke creaties. Kortom, een koppigaard die doorzet.

[THEA] — Robert is gepassioneerd door oude en moderne kunst. Kandinsky en Juan Miró zijn zijn helden. Een werkje heeft de poëtische titel: *Monsieur Mondriaan se repose*. Door het samenspel van rechthoeken geplooid uit enkele Bekaertdraden – ‘uit de omheining van mijnen hof’ – suggereert hij een typische geometrische compositie zoals die van Mondriaan. Drie vlakken heeft hij met papierpap gevuld en geverfd in rood, blauw en geel. Op een uitsteeksel dat zich voor het raster bevindt, is een zittend figuurtje – ‘Meneer Mondriaan’ – gemodelleerd uit papier-maché. Dit was niet zo simpel. De pap bleek zeer vochtig en viel voortdurend in plakjes uiteen.

Stephan Everaert

27 juni 1962

Spijkerschrift

[THEA] — Stephan is volop bezig met de opbouw van een hoofd met zachte klei. Laag per laag groeit het gezicht. Het wordt een expressieve kop. Ik merk dat hij moeite heeft om ogen en oren te boetsen. Ik geef hem een doos knopen. Als hij wil, kan hij die misschien voor de ogen gebruiken. Ik toon ook hoe hij ze met nageltjes in de klei kan vastmaken. De knoopjes komen immers los als de klei gaat drogen.

Ik laat Stephan rustig verder werken. Pas aan het einde zie ik het fantastische resultaat. Geen twee knopen voor twee ogen, maar tientallen... Stephan heeft stroken knoopjes en nagels aangebracht. Het voorhoofd is zelfs vol gepind met nagels! Alsof daar van alles vastzit.

Het is een knappe vondst. Gek – ik vind zelfs dat Stephan erop lijkt.

Tanya Claeys

14 februari 1969

Creatieve duizendpoot

[LISA] – Wat je Tanya ook geeft, ze maakt er iets van! Gewoon een creatieve duizendpoot. Ze praat graag, maar... stilzitten? En al zegt ze soms een beetje nerveus: 'Ik ga er af blijven nu. Het is klaar!', vijf minuten later is ze nog altijd bezig. Ze is nieuwsgierig en doet graag eens iets anders. Nieuw materiaal, nieuwe thema's...

Tot er plots iets verandert op het einde van het jaar. Nooit gedacht dat ze vijf keer hetzelfde na elkaar zou doen in absolute stilte. Schilderen op hout met eitempera – het is duidelijk haar ding! Ook knutselen kan ze als geen ander.

Thea Loontjens

lesgever, Oudenaarde

Hoe begin ik hieraan? Die vraag achtervolgde me, toen ik had toegezegd om dit project te begeleiden. Ik volg geen strikte methode. Vooral participatie is belangrijk, de vreugde die iemand ervaart als hij of zij iets aan het maken is dat helemaal van zichzelf is. Meestal tracht ik via allerlei manieren – veelal suggestief – te ontdekken wat ieders leefwereld is en hoe hij of zij die best vorm kan geven.

Ook nu was het een hele zoektocht. In het begin had ik het erg moeilijk. De verwachtingen – *mijn* verwachtingen – werden niet meteen ingelost. Ik had het gevoel dat ik er teveel in moest steken en dat het onvoldoende opleverde. Dit idee heb ik uiteindelijk losgelaten. Vanaf dan verliep alles veel beter.

Het moeilijkste was om de meeste deelnemers uit hun vaste gewoontes te halen, omdat dit voor hen als een veiligheidsgordel werkt. Hoe kon ik hen tot iets nieuws brengen? Niet alleen in hun creaties, maar ook in hun doen en denken. Hoe kon ik – met respect voor ieders situatie en eigenheid – vastgeroeste patronen doorzien en ontmantelen, om zo nieuwe mogelijkheden te verkennen? Ook voor mij was het een evenwichtsoefening. Iemand nu eens stevig bij de hand houden, dan weer loslaten...

Het werktempo was traag, soms tergend traag. Geleidelijk aan begon er iets te veranderen. De academie bleek een plaats te zijn waar je de kans krijgt om je talenten op je eigen ritme te exploreren. In het atelier mocht je je eigen ding doen. Ik hoop dat ik de interesse voor kunst en de verwondering van ieders 'kunnen' heb kunnen wekken. Dat is in elk geval mijn betrachting geweest.

BESCHOUWINGEN

Op onverharde planken

Over creativiteit, psychiatrie en de menselijke natuur

Tom De Mette

Vooraf: een afgebroken mast

Naumburg, Duitsland, 1896. Vanop het terras van zijn verblijfplaats, tegen de tragische achtergrond van een schemerende valavond, staart Friedrich Nietzsche in het heilige onbekende. Zo begint het beeldverhaal van Maximilien Le Roy dat – mits wat creatieve vrijheid – is gebaseerd op een biografie van Nietzsche door Michel Onfray. Nietzsche was een Duitse denker en dichter uit een vervlogen era, berucht om zijn filosoferen ‘met de hamer’ en evengoed om zijn geestelijke aftakeling – het vermeende gevolg van syfilis, hoewel nooit gediagnosticeerd. Dementie, hypochondrie en een tomeloze, haast wanhopige vlucht naar een rustige, vrije plek om terug op adem te komen – letterlijk en figuurlijk – en te ontsnappen aan de gekmakende, beroerde wereld van zijn tijd. Kortom: de vicieuze cirkel die een van onze grootste kritische geesten traag en tergend ten val bracht.

Oudenaarde en Zottegem, de Vlaamse Ardennen, 2015. Twee steden, twee kunstacademies zien hun horizon versmelten en richten hun blik weg van het veilige bekende. Zo begint het sector-overschrijdende project *Cultuur kleurt buiten de lijntjes* dat ernaar streeft om psychosociaal kwetsbare mensen volwaardig te laten participeren aan kunst-, cultuur- en natuurbeleving in de Vlaamse Ardennen. Onder de vlag van LEADER – een Europees subsidieprogramma voor plattelandontwikkeling – startte Vormingplus Vlaamse Ardennen–Dender in 2013 een twee en een half jaar durend project op met regionale partners: Samenwerkingsverband GGZ ‘de Vlaamse Ardennen’, Begeleid wonen TWEB vzw, de kunstacademies in Oudenaarde en Zottegem, de PAM-musea in Ename en Velzeke, en de sociaal-culturele beweging WAERBEKE die in Vlaanderen en Brussel ijvert voor stilte en leefkwaliteit. Het doel: de vicieuze cirkel creatief, inclusief en duurzaam doorbreken.

Het gewone, het normale en het neutrale

Wanneer mensen de wereld waarin ze zich bevinden, het leven dat ze leiden en de dromen die ze koesteren, niet meer herkennen als iets dat hen eigen is – zoals een ‘thuis’ – raken ze op drift. Ze bevinden zich op een schip met een

gebroken mast, stuurloos in de wieg van de storm. Of nog: 'de psychoot verlaat de gemeenschappelijke grond met zijn gedeelde kennis, gedeeld gedrag en gedeelde waarden' [Kusters, 2005: 32]. Stuk voor stuk afspraken en conventies op basis waarvan onze samenleving is geordend.

Net die conventies maken het dagelijkse leven enigszins beheersbaar en de beleving van het alledaagse regelbaar. In zo'n mens- en maatschappijvisie regeert het primaat van de rede – een erfenis van de Verlichting. Met die erfenis schonk de mensheid zichzelf nog iets anders, wat ik het 'legaats van de waanzin' wil noemen.

Redelijkheid is een loos begrip zonder dit legaat. Waanzin geldt – omwille van de vermeende andersheid – als een toetssteen voor de menselijke rede. De moderne psychiatrie geeft echter al te vaak blijk van een omgekeerde redenering. In *Het einde van de psychotherapie* [2009] vraagt psycholoog Paul Verhaeghe zich af waar het verkeerd is gelopen.

Op het moment dat humanisme haar (her)intrede doet en psychiatrie onder invloed van de menswetenschappen en de antipsychiatrie opnieuw de mens *als* mens centraal stelt, ontstaat een nieuw onderscheid. Het onderscheid tussen normale mensen en psychiatrische patiënten – geënt op een visie op waanzin als ziektebeeld – wordt ingeruild voor de relatie tussen therapeut en cliënt. In deze relatie wordt uitgegaan van de idee van gelijkwaardigheid; de aard van de relatie tussen therapeut en cliënt is die van hulpverlening. Hierbij gaan beide partners *samen* op zoek naar een manier om de verloren waardigheid terug te winnen.

Tegenwoordig echter – zo stelt Verhaeghe – worden alle menselijke problemen verondersteld een neurologisch-genetische basis te hebben. Hulpverlening impliceert vandaag een medische, farmacologische behandeling. Terug naar af, zo lijkt het. De bemiddelende rol van psychologen en psychotherapeuten is opnieuw overschaduwed door de voorschrijvende rol van geneesheren en psychiaters.

Wat is er precies verloren gegaan bij deze omkering die eigenlijk een terugkeer is? Het menselijke verhaal. Het persoonlijke relaas, de eigen beleving dreigt uitgewist door witgejaste diagnostiek. Psychiatrie is een tak van de geneeskunde die zich beroept op een vast receptenboek om kant-en-klare remedies voor te schrijven met het oog op het herstel en het handhaven van een zekere orde, een bepaalde norm.

Het is natuurlijk niet zo dat alle vormen van psychiatrische hulpverlening kunnen worden herleid tot het gecontroleerd toedienen van medicatie. Psychotherapie bestaat nog steeds. Er bestaat nog altijd een vrijplaats waar het gewone en het buitengewone elkaar kunnen ontmoeten. Het project *Cultuur kleurt buiten de lijntjes* is precies zo'n vrijplaats.

Mensen met psychosociale problemen, kwetsbare mensen, genieten er van een herwonnen vrijheid om zichzelf te zijn. Kunst, cultuur en natuur vormen

er samen een creatief platform voor wie het spoor (even) bijster is. Vanuit hun andersheid kunnen ze er opnieuw voeling krijgen met hun 'zelf', een *zijn* dat in wezen weinig of niet verschilt van gewone, normale mensen. Want een norm heeft slechts zin omdat van die norm wordt afgeweken.

Het normale is echter nooit het neutrale. Als dit het geval zou zijn, dan spreken we over wat psychiater Dirk De Wachter in *Liefde. Een onmogelijk verlangen?* [2014] 'gewonigheid' noemt. Die 'gewonigheid' wist juist elke afwijking of andersheid, alle mogelijke omwegen die mensen nemen om werkelijk authentiek te zijn en creatief in het leven te staan. 'Gewonigheid' is wat voorheen de doorsneemens of het maatschappelijk gemiddelde werd genoemd.

Er is evenwel niets neutraals aan dit leven in deze wereld. Leven veronderstelt beweging en het gewone biedt nu eenmaal weinig bewegingsruimte. Het gewone of – zo je wilt – het neutrale is een keurslijf dat, van zodra het door een samenleving is opgelegd en afgedwongen, fungeert zoals een dwangbuis in de psychiatrie. Het is precies dit tekort aan bewegingsvrijheid dat van mensen kwetsbare mensen maakt. De norm bestaat er niet in om de verschillen tussen gemeenschappen in de samenleving te egaliseren.

Gelijkwaardigheid heeft niets vandoen met egalisering. Egalisering betekent regulering. En dat brengt mij terug bij de vicieuze cirkel van daarnet. Regels, grenzen, 'lijntjes' hebben slechts zin in de mate dat ze worden overschreden of doorbroken. Dat wist de Franse filosoof Georges Bataille (1897-1962), al zijn wij het blijkbaar vergeten. Sterven en grenzen overschrijden zijn nu eenmaal onvermijdelijk in een mensenleven. Sterven is een definitieve grens trekken, althans fysiek. Grenzen overschrijden *is* leven.

Van bij zijn conceptie overschrijdt de mens een fundamentele grens, die tegelijk een metafysische, existentiële grens is: de overgang van *niets* naar *iemand*. Die overgang – die we op macroniveau de menselijke evolutie noemen – is voor elkeen van ons een unieke *rite de passage*! Dit overgangsritueel noemen we geboorte. Elke geboorte is een herontdekking van de menselijke natuur. In de mens en diens geboorte vindt de natuur zichzelf telkens opnieuw uit. En zo ook de menselijke natuur.

De menselijke natuur, met haar *wilde denken*, haar tomeloze drang om te creëren, zich te ontwikkelen en voort te planten, heeft geen nood aan neutraliteit, een norm die – net als elke grens – cultureel wordt bepaald. Begrijp mij niet verkeerd: ik hou hier geen pleidooi voor anarchie en normloosheid. Chaos behoeft geen pleidooi, want het is een natuurlijk gegeven. Het is een levensfeit.

Wie (niet) van hout is, hoort op het toneel

Toen de Nederlandse psychiater en psychotherapeut Jan Foudraine – in het kielzog van de antipsychiatrie – met zijn essay *Wie is van hout...* [1971] de pro-

fessionele hulpverleningsrelatie tussen psychiater en patiënt op de korrel nam, wilde hij wijzen op de buitensporige institutionalisering van de psychiatrie in onze samenleving.

Het moderne beeld van de psychiatrische instelling – uitvoerig bestudeerd en beschreven door o.a. Michel Foucault (1926-'84) en tot in de kleinste details gefotografeerd door o.a. Hugh Welch Diamond (1809-'86) en Albert Londe (1858–1917) – is dat van een klinische omgeving waarin met medicijnen, elektroshocks en andere inhumane praktijken tevergeefs werd betracht een normale wereld te construeren. De gekunstelde, vaak geforceerde portretten en groepsfoto's van zowel patiënten als ziekenhuisstaf getuigen van deze krampachtige poging. Wat opvalt in deze beelden, is dubbelzinnig en heeft iets van een paradox: je ziet mensen in een houderige pose en tegelijk kun je de moeite zien om die houderigheid aan te houden. In die spanning tussen houderigheid en vrijheid bespeuren we de indruk van wat (die) mensen menselijk – ja, al te menselijk – maakt.

Cultuur kleurt buiten de lijntjes is een poging van een heel andere aard. Het is een project dat grenzen tracht te overschrijden en de spanning wil opheffen tussen 'houderige' pose en vrije (levens)kunst. Dit project in de Vlaamse Ardennen keert het instituut van de psychiatrie én dat van de kunst als het ware binnenstebuiten. *Cultuur kleurt buiten de lijntjes* dient psychiatrische patiënten geen elektroshocks toe, maar mikt op een cultuurschok die voelbaar is in de hele samenleving.

'Patrick kijkt soms verdwaasd, maar als je hem aanspreekt over de keuze van de kleuren, dan fonkelen zijn ogen.'

'Chris heeft zijn lager onderwijs in St.-Lucas Gent doorgebracht en het tekenen zit hem echt in het bloed.'

'Frank is aanwezig maar wil niet op papier aanwezig zijn. Ik vraag aan Frank of ik een foto mag nemen. Neen, zegt hij, ik pak niet op papier. Twee minuten later: neem eens een foto van mij en m'n cola.'

'Martine heeft veel creativiteit in zich en is dankbaar dat ze de kans krijgt om naar de academie te mogen komen. 'Je leert er van anderen, je bent er samen om te werken naar hetzelfde doel.' Zich creatief ontwikkelen en gestimuleerd worden maakt haar gelukkig.'

Deze citaten zijn slechts enkele van de vele indrukken die werden opgetekend tijdens het project. Het zijn stuk voor stuk vibraties ter inspiratie van onze

maatschappij, het gevolg van een project dat hopelijk nog lang zal nazinderen. Je voelt ook hier – in wat de deelnemers zeggen, of net *niet* zeggen – die spanning tussen ‘houterigheid’ en vrijheid. Hier is nog geen sprake van de vredige blik waarmee Nietzsche in het onbekende staart.

Het moge echter duidelijk zijn: een project als *Cultuur kleurt buiten de lijntjes* probeert op z'n minst de kloof te overbruggen van wat ‘wederzijds onbekend’ is. Maar een brug slaan volstaat niet. Of sterker nog: in wezen hoeven we geen brug. Het wederzijds onbekende is eigenlijk het ‘algemeen onbekende’. De andersheid die wij – zogenaamd ‘normale mensen’ – waarnemen bij zogenaamd ‘abnormale mensen’, is in feite niets anders dan hetzelfde. Andersheid is ieder van ons eigen. En dat veronderstelt natuurlijk een moeizame, maar ook uitdagende communicatie.

Zowel mensen met psychosociale problemen als met andere problemen zoeken naar manieren om zich naar elkaar toe uit te drukken. Taal is per definitie logisch, maar *de facto* onlogisch. Daarom komt taal – of het nu gesproken taal is, of de beeldtaal die zich uitdrukt via artistieke expressie – van *onderuit*. Vanuit de ‘onverharde planken’ waarop wij ons allemaal proberen staande te houden, om het beste van onszelf te geven ten aanzien van een publiek dat ons weerspiegelt.

Een project als *Cultuur kleurt buiten de lijntjes* biedt mensen een creatieve ‘wandeling’ door de galerie van de (menselijke) natuur – buiten de muren van de instelling, op het podium van het leven. Was het niet William Shakespeare (1564-1616) die schreef dat de hele wereld een ‘schouwtoneel’ is en iedereen er z'n deel speelt? Iedereen. *Zonder onderscheid*.

Creativiteit neemt een aanvang in het laboratorium van het hoofd. De experimenten uit dat laboratorium verdienen onze aandacht en zorg. Want wat is die zorg anders dan de zorg voor onszelf?

Achteraf: voorwaarts, naar omhoog!

Een project als *Cultuur kleurt buiten de lijntjes* verdient onze zorg. Hoewel de idee om de resultaten van dit project te delen met de lokale en bredere samenleving – via tentoonstellingsmomenten en een catalogus – op zich verdienen is, dienen we de lat hoger te leggen. Pas dan zal dit project een duurzaam effect kunnen hebben.

Een grondige, kritische evaluatie van de ontwikkelde agogische methodiek is een noodzakelijke voorwaarde om de opvolging en het vervolg van dit project – indien nodig – bij te sturen. Een tweede voorwaarde is het verderzetten en intensifiëren van de sector-overschrijdende samenwerking tussen alle betrokken partners. Interdisciplinariteit is werkelijk cruciaal in dit project, omdat het een verkenning van nieuwe perspectieven en attitudes in de hand werkt.

Hoe kan dit project nog verder worden geprofessionaliseerd? Ik doel hiermee niet op enige verzakelijking of op het eventuele verhogen van de kwaliteit van de artistieke resultaten, maar veeleer op het aantrekken van meer professionele kunstenaars in dit project. Hun artistieke praktijk kan een inspiratie zijn ter verfijning van de ontwikkelde methodiek, alsook ter uitbreiding van de esthetische beleving. Zowel bij de ‘kunstmakers’ als bij het publiek.

Om het project financieel te blijven ondersteunen, dient te worden overwogen om *Cultuur kleurt buiten de lijntjes* te integreren in het (boven)lokale beleid, bijvoorbeeld door het op te nemen in het meerjarige lokale (of intergemeentelijke) sociale en culturele beleid. Het project beantwoordt immers aan de doelstellingen ervan.

In het projectvoorstel ten slotte, lees ik dat – naast workshops en inspiratiebezoeken – ook een cursus wordt gegeven met als titel *Zeker van mezelf, rust in mezelf*. Deze cursus is bedoeld voor alle deelnemers ‘om hun zelfbeeld te versterken’. Zelf ben ik geneigd deze redenering om te keren, weg van een terugkeer naar de moderne, inhumane psychiatrie.

Wat weerhoudt ons om het onderscheid tussen normale en abnormale mensen, tussen patiënten en psychiaters, achter ons te laten en voorwaarts te gaan – ‘opwaarts’, zoals Nietzsche schreef? Op zoek naar een vrijplaats die het onderlinge verschil voluit omarmt – of zo je wilt: ‘amoriseert’ – en met niets anders dan het buitengewone genoeg neemt! Of nog: een vrijplaats om ‘spel te maken’.

— Tom De Mette (Gent, 1974) is filosoof en educatiewetenschapper. Hij is momenteel verbonden aan de Vrije Universiteit Brussel en het Koninklijk Conservatorium Antwerpen. Hij promoveerde met een proefschrift over de rol van digitale media in processen van creativiteit bij hedendaagse kunstenaars. Hij publiceerde voorts over cultuurbeleid en -participatie, actief burgerschap, kunst en filosofie.

referenties

- Patrick Allegaert (red.), *Het spel van de waanzin. Over gekte in film en theater*, Roeselare: Roularta Books, 2008
- Dirk De Wachter, *Liefde. Een onmogelijk verlangen?*, Leuven: LannooCampus, 2014
- Jan Foudraïne, *Wie is van hout... Een gang door de psychiatrie*, Amsterdam: Ambo, 1971/1997
- Wouter Kusters, *Pure waanzin. Een zoektocht naar de psychotische ervaring*, Amsterdam: Nieuwezijds, 2005
- Maximilien Le Roy & Michel Onfray, *Nietzsche. Vrijheid scheppen*, Brussel: Le Lombard, 2010
- Paul Verhaeghe, *Het einde van de psychotherapie*, Antwerpen: De Bezige Bij, 2009

Over lijntjes en wat er zich buiten de lijntjes bevindt

Een gesprek met beeldend kunstenaar Mark Cloet

Je bent intussen al bijna dertig jaar actief als beeldend kunstenaar. Zelf zeg je dat je werk in stilte is gegroeid, als een soort van 'observatie van wat kunst zoal is of kan zijn'. Hoewel jij je met tastbare, materiële middelen uit, zou ik je oeuvre eerder conceptueel willen noemen.

Dat klopt. Mijn werk is enerzijds erg in zichzelf besloten en tegelijk beschouw ik het als een sociale daad – in dienst van de samenleving.

Wat is dan de zin – of zo je wilt: de onzin – van artistieke expressie?

De houding die een kunstenaar inneemt om zijn doel te bereiken, kan vrij willekeurig zijn. Het creatieve proces zelf daarentegen ontstaat altijd uit innerlijke noodzaak. Wat kunstenaars doen heeft in zekere zin geen onmiddellijk maatschappelijk nut. Wij vertegenwoordigen het schijnbaar 'onzinnige' in het leven. Of de 'verloren tijd'.

Zelf spreek ik liever van 'gestolen tijd'. Tijd die gestolen is van de wereld die louter op functionaliteit en economisch gewin is gericht. Sommigen vragen zich hardop af of kunst – en dus ook de beoefenaars ervan – wel recht hebben op bestaan. Want als kunst sociaal, politiek of economisch niet relevant is, waartoe dient ze dan? Naar mijn oordeel is deze vraag onterecht. Kunst geeft het leven hoe dan ook kleur en betekenis, creativiteit maakt de wereld humaner en zet je aan tot daadkracht. En zo kan ik nog wel een tijdje doorgaan...

Maar waarom zou je 'tijd stelen' om je artistiek te uiten? En wat is hiervan het maatschappelijke belang?

Kunst leert ons ook om te gaan met wat 'vreemd' of 'anders' is – hoe subjectief en bediscussieerbaar deze aanduidingen ook mogen zijn. Omdat artistieke expressie altijd 'grensoverschrijdend' en 'grensverleggend' is, lijkt ze mij uiterst belangrijk! Daarin zit ook haar heilzame kracht...

Wat bedoel je hiermee?

We hebben zo snel de neiging om onszelf en ons eigen, kleine wereldje te beschermen. Toch kennen we ook allemaal de angst en de twijfel anders te zijn

– of je althans anders te voelen – dan de anderen. In hoeverre is wat we zien, voelen, ervaren... wel juist? Wie zegt dat onze gedachten en overtuigingen altijd kloppen? Mogen we zomaar – blindweg – vertrouwen op onze principes en denkpatronen, die we vaak van anderen hebben gekregen of overgenomen?

Zelf heb ik geprobeerd grenzen te verleggen, perken te stellen aan mijn angst en aan mijn verlangen naar zekerheid. Hierover gaat bijna al mijn werk als plastisch kunstenaar. Zo probeerde ik grenzen te tekenen, heruit te vinden. Al doende leerde ik ook tot hoever je hierin kunt gaan. Eerlijk gezegd leerde ik meer over mezelf dan over wie of wat dan ook.

Zijn grenzen dan per definitie bedenkelijk en af te wijzen?

Dat heb ik niet gezegd. Zonder grenzen zijn we ongedefinieerde, verweesde wezens. De samenleving zou heel anders zijn en waarschijnlijk zelfs haar richting en doel verliezen, als er veraf of dichtbij geen grenzen zouden zijn. Herkenning, erkenning, identificatie, persoonlijkheid, waarneming... – ze zijn allemaal gebaseerd op patronen. Deze patronen – in onze omgeving, in ons wereldbeeld, in onze denkwijzen – blijken duidelijk afgebakende afdrücken. Ze zijn een soort van ‘stempels’. Ook het uiterst complexe systeem dat de werking van onze hersenen bepaalt en ons denken stuurt, wijst op grenzen.

De enige imaginair niet te overtreffen lijn is die van de zich steeds verleggende horizon, van een onmeetbaar, oneindig uitdijend landschap. Het gevaar dat hierin schuilt, is echter reëel. Trouwens, wie er niet in slaagt de eigen plek, wortels, limieten en beperkingen te kennen, vernietigt zichzelf en lost op. Ook ongelimiteerde groei – economisch, maar ook intellectueel of emotioneel, individueel en in groep – betekent een verlies van eigenheid en leidt uiteindelijk tot zelfdestructie.

Is het dan niet raadzaam om binnen de lijntjes te blijven?

Je hebt geen keuze. Je zult als mens nu eenmaal grenzen *moeten* overschrijden – letterlijk én figuurlijk. Iedereen heeft er belang bij te weten wat er zich aan de andere zijde bevindt en afspeelt. Pas dan zijn keuzes zinvol en kun je je eigen weg uitstippelen. Het zicht op een nieuw landschap verruimt je mentale horizon en vormt je persoonlijkheid.

Het is dan ook altijd mijn ambitie geweest grenzen te openen en – zo mogelijk – te verleggen. Het licht, de informatie, de mensen en hun dingen, en hun steeds veranderende en verrassende zienswijzen en handelingen, kunnen ons alleen maar verrijken!

Leidt dit niet tot onzekerheid en onrust?

Integendeel! Ik heb tijdens mijn vele reizen heel wat mensen uit diverse cultu-

ren ontmoet en op mijn persoonlijke grenzen gestoten. Sommigen beschouwden mij als 'vreemdeling', anderen vonden mij alleen maar 'anders'. Het lijkt subtiel, maar tussen beide benaderingswijzen ligt een wereld van verschil. In elk geval heb ik *mijn* grenzen moeten overschrijden. Zelfs thuis werd ik als kunstenaar vaak als 'vreemd' of 'anders' beschouwd. Zo heb ik mij ook meermaals gevoeld.

Zowel op mijn verre reizen als in mijn eigen, vertrouwde wereld diende ik mij aan te passen. Het was een uitdaging en tegelijk ook een kans die ik met beide handen leerde grijpen. Ik durf zelfs verder te gaan en beweren dat het samenbrengen van mensen met verschillende eigen(aardig)heden, herkomst, geaardheid... – mensen dus die 'anders' zijn – uiteindelijk leidt tot meer rust in de samenleving. En niet tot onrust, zoals zo vaak ten onrechte wordt beweerd.

Als we met z'n allen stil aanwezig *mogen* zijn – zoals we *zijn* – en elkaars 'anders-zijn' aanvaarden en respecteren, ontstaat er een leefbaar, nieuw klimaat. Dan is niet langer het verschil, maar dat wat we gemeenschappelijk hebben, het uitgangspunt. Als kunstenaar getuig ik via mijn sculpturen en beelden van mijn 'anders-zijn'. In een soort van onbelemmerde ademhaling die trilling teweegbrengt, en hiermee ook zuurstof en verrassing. Voor mezelf en voor anderen.

Twijfel je dan nooit aan wat je doet?

Waarom niet? Je wordt onophoudelijk door anderen getaxeerd en beoordeeld. Dit geldt ook voor je werk. Meer dan eens bracht me dat in moeilijke situaties. Er heersen nu eenmaal allerlei, soms tegenstrijdige meningen, normen en verwachtingen. Toch heb ik er – na zovele jaren – altijd naar gestreefd om mijn eigen, vaak tegendraadse weg te gaan. Het gaat er vooral om integer en geloofwaardig te blijven voortwerken.

Of mensen mijn werk nu wel of niet waarderen, doet in feite weinig ter zake. Wat wel belang heeft, is de manier waarop ze *als* mens reageren. Ik herinner me hoe sommigen zich persoonlijk engageerden om mij en mijn werk vooruit te helpen. Alleen al daarom is wat je doet, de moeite waard. Dat je *als* kunstenaar bij anderen *iets* beroert of in beweging brengt, volstaat. Dit is overigens een bewijs dat kunstenaar én publiek elkaar voortdurend uitdagen en ondersteunen.

Dus wat je maakt, is ondergeschikt aan het feit dat je iets maakt?

Inderdaad. Hieruit kunnen we besluiten dat 'iets nieuws maken' niet noodzakelijk beter is dan 'iets maken', en dat 'iets maken' niet noodzakelijk wil zeggen dat 'iets geslaagd is'.

... of dat 'iets in vraag stellen' niet noodzakelijk 'een antwoord' is?

Iets 'ter sprake brengen' dient niet meteen te betekenen dat erover 'gepraat moet worden'. Als je iets creëert, hoef je niet zo nodig te weten of dit ook van

waarde is. Ikzelf zie niet altijd het verschil tussen ‘iets maken’, ‘er iets van maken’ of ‘iets van waarde maken’. Kun jij mij het onderscheid tussen ‘iets’, ‘iets belangrijks’ of laat staan ‘iets nieuws’ toelichten? Als kunstenaar weet ik dat artistieke expressie geen sport is, die prestaties en inspanningen beoordeelt en tegenover elkaar afmeet.

Als ik je goed begrijp is ‘het bezig zijn’ in de eerste plaats van belang. Dus het proces en niet het resultaat. Het is dan ook dit proces en niet zozeer het resultaat dat we dienen te stimuleren en in stand te houden?

We zouden de energie die in iets is gestoken, moeten kunnen meten, wat echter niets zegt over de meerwaarde van het artistieke product. We zouden dan vervuld zijn van de emotie of de overtuiging dat we iets van speciale of uitzonderlijke kwaliteit hebben gerealiseerd.

Hoe kunnen we dit meetbaar maken?

Als beeldhouwer zou ik kunnen zeggen dat de sculptuur – als een stuk via mij vormgegeven materie – er niet zou zijn geweest *zonder* die eerste daad. Het verlangen, de inzet, het aan de slag gaan... zijn cruciaal. Als we kunstwerken op die manier konden leren lezen, zouden we beter begrijpen hoe het beeld en de vorm tot stand komen. Het is veeleer een kwestie van weten dan van meten.

Is iedereen in staat zich artistiek te uiten?

Soms zijn persoonlijke en artistieke expressie synoniem van elkaar. Dat weet je alleen maar als je het zelf hebt geprobeerd. En daartoe dien je de kans te krijgen.

Vormingpluscentra organiseren een waaier aan activiteiten die volwassenen persoonlijke, sociale en culturele competenties bijbrengen. Iedereen heeft het recht om zich in de samenleving thuis te voelen en er actief een rol in te spelen – ook wie het wat moeilijker heeft en extra aandacht behoeft. Levenslang, levensbreed leren noemen we dat vandaag. Wie kan daar tegen zijn?

Weerbaarheid en participatie, interactie en ontmoeting, op een toegankelijke en aangename manier van en met elkaar leren... – dit alles houdt individuen en de gemeenschap op scherp. Het kan leiden tot actief burgerschap, assertiviteit en verantwoordelijkheidszin. Het voeden van interesses en kritische zin creëert openheid naar nieuwe werelden en ideeën, ‘goesting’ en engagement om deze nieuwe horizonten, kennis en vaardigheden zelf te ontdekken en exploreren.

Welke rol kan artistieke expressie hierin spelen?

Kunstenaars overdenken en beoordelen – in één adem – de werkelijkheid waarin ze leven. Hieruit destilleren ze ideeën en beelden. Ze voegen er ook hun droom bij – hoopvol, soms gedurfd of in tegenspraak met de bestaande reali-

teit. Ze zoeken een nieuwe, aangepaste vorm voor hun gevoelens of inzichten, al zit er misschien niemand op te wachten. Je invloed en plaats *als* kunstenaar zijn relatief. Als het kunstwerk eenmaal is gemaakt, *bestaat* het en laat je het als vondeling achter. Wie weet is er iemand die het opmerkt en er zich over ontfermt. Dan komt het kunstwerk pas echt tot leven.

En dan?

We kunnen veel dingen met elkaar delen: ons eten, ons bed, ons geloof. Maar iemands naam kunnen we niet delen. Dit geldt ook voor een tekening, schilderij of beeldhouwwerk van iemand anders. Wat je zelf – eigenhandig – hebt gemaakt, is en blijft hoogstpersoonlijk – van jezelf. Het zegt in de eerste plaats iets over jou. Jij hebt er je ziel in gelegd...

We kunnen kunstwerken *niet bezitten*, maar er wel voor zorgen, ervan houden en er van gedachten over wisselen. Elk kunstwerk is een *tête-à-tête* tussen kunstenaar en toeschouwer. Er is geen drempel. De uitwisseling is uiterst intiem en direct. Oog in oog, neus tegen neus.

Wat vind je van een project als 'Kunst kleurt buiten de lijntjes'

Dit project is als een laboratorium. Het exploreert en overschrijdt de veilige, vertrouwde grenzen. Het verlegt grenzen en doet ze ook vervagen. De deelnemers zijn niet langer buitenstaanders, maar *insiders*. Via hun creaties krijgen ze een stem en spreken ze – beeldend – tot zichzelf en een onbestemd, vaak onbekend publiek. Hun werken beroeren, ontroeren, zetten ons aan het denken...

Maar er is meer. Dank zij dit project krijg je als deelnemer een gevoel van trots en eigenwaarde. Artistieke expressie geeft iedereen een uniek, menselijk gelaat. Wat fascineert is wat iets of iemand 'anders' en toch herkenbaar maakt. Bovendien maakt artistieke expressie je vrij. Dit geldt zowel voor de kunstenaar als voor de toeschouwer. Niets is van buitenaf opgelegd, alles is in principe mogelijk.

Door kunst *mogen* – of moet ik zeggen: *moeten?* – wij ons persoonlijk uitdrukken. We hebben slechts één leven – we weten hoe het ooit is begonnen en ook hoe het ooit zal eindigen. Zou het niet zonde zijn dat we deze enige en unieke kans om ten volle *mens* te *zijn* of te *worden* zouden laten voorbijgaan?

Laten we daarom onze tong scherpere. De uitgezette lijntjes zullen de kracht van onze kleuren niet tegenwerken, maar versterken. Dit is ook deze boodschap die wij, artistiekelingen, in de wereld sturen. Vandaar dat we zowel kunstenaars als toeschouwers willen inspireren. Marx en Engels parafraserend, roepen we op: 'Er valt niets te verliezen. We hebben een wereld te winnen. Mensen van de hele wereld, verenigt u!'

[interview: Joris Capenberghs]

NAWOORD

De proef op de som

Vanuit Vormingplus heb ik het project van begin tot eind op de tweede lijn gevolgd. Enkele zaken vielen me meteen op. Toen we de eerste keren met vertegenwoordigers uit de drie sectoren – cultuur, onderwijs, gezondheid en welzijn – samenzaten, was het opmerkelijk hoezeer elkeen een eigen taal en logica hanteerde. Sommige woorden bleken voor de één iets heel anders te betekenen dan voor de ander, sommige noties of begrippen voelden anders aan of lagen gevoelig. Herhaaldelijk was overleg nodig om misvattingen recht te zetten of te voorkomen. Dit proces bleek uiteindelijk heel waardevol en leerrijk te zijn.

Na twee jaar samenwerken is de verbondenheid en eensgezindheid bij alle partners verrassend. Iedereen ziet het verschil tussen exclusief en inclusief werken, projectwerk versus regulier werk. We delen intussen ook een zelfde kijk op de samenleving. We geloven allen in de noodzaak en de evidentie van dit project. En we willen samen de voorwaarden ertoe mogelijk (blijven) maken.

We stooten vaak op grenzen, regelgevingen, decreten... maar ergens middenin vonden we elkaar. We zijn het er met elkaar over eens dat vooral een (te) strikte regelgeving voor maatschappelijke uitsluiting zorgt. Dit kunnen we in een zogenaamde verzorgingsstaat niet toelaten! Vandaar dit project 'Cultuur kleurt buiten de lijntjes'... Cultuurparticipatie dient niet langer te worden afgedwongen, maar is een basisrecht voor iedereen – zeker voor kwetsbare groepen in de samenleving!

Toeleiding is dan ook van onschatbare waarde. Een atelier inrichten op maat van de deelnemers – mét geknipte leerkrachten én werk materiaal – zorgt niet meteen voor voldoende respons. Je moet geïnteresseerden aanspreken en overhalen, hen praktisch, administratief en financieel bijstaan, oplossingen vinden voor de soms beperkte mobiliteit en het gebrek aan openbaar vervoer... Bovendien dien je de deelnemers het hele jaar door te blijven motiveren en op te volgen. In al die kleine, onzichtbare inspanningen lag het welslagen van dit project.

En wat is het resultaat? Een groot aantal deelnemers volgde het programma één, soms zelfs twee jaar. Er zijn al kandidaten om volgend jaar door te

stromen. Het ontwikkelen van een eigen creatieve taal stond voorop, ondanks ieders eigenheid of anders-zijn. Dank zij één jaar extra projectfinanciering zal het project binnen de reguliere werking van de academies worden voortgezet. De artistieke oogst mag er zijn. Een selectie kunstwerken en creaties gaat op reis, op diverse locaties, mét een catalogus! Er is ook afsluitende inspiratiedag gepland waarin het enthousiasme en de inzichten met anderen kunnen worden uitgewisseld.

Dit project toont alvast ook aan hoe elke mens – als deelnemer, begeleider, leerkracht, vrijwilliger, (co)promotor, toeleider... –, maar ook hoe elke organisatie of overheid, elke richtlijn of beleidsregel beperkt is. Iedereen werd uitgedaagd om een baken te verzetten en onbekende paden te verkennen. Deuren en ramen gingen open, ieders perspectief werd verruimd. Dit kostte ongetwijfeld heel wat inspanningen, maar ieders geduld en inzet werden ruimschoots beloond. Er ontstond een verrijkende dialoog en communicatie. En vertrouwdheid met nieuwe visies en denkbeelden.

Kon het anders? Ja... Mag het anders? Natuurlijk...

Moet het anders? Neen!

In deze setting – met deze deelnemers, partners en middelen – is ‘Cultuur kleurt buiten de lijntjes’ aan een sluitstuk toe. Maar de ziel van het project blijft voortleven. Als *work in progress*, mét tussentijdse successen en resultaten.

Er is gezaaid, er wordt geoogst – vooral door al wie aan dit project deelnam en het mee hielp mogelijk maken. Hopelijk echoot hun boodschap nog lang na en krijgt hun oproep navolging. Elders, op een andere bodem.

— *Marijke Verleyen*
stafmedewerker, Vormingplus Vlaamse Ardennen-Dender

Colofon

PROJECT

algemene coördinatie: Yves Van Reusel i.s.m. Marijke Verleyen, Vormingplus Vlaamse Ardennen–Dender

projectpartners:

- Koninklijke Academie voor Beeldende Kunst, Oudenaarde, www.oudenaarde.be
- Stedelijke Academie voor Beeldende Kunst, Zottegem, www.sabkzottegem.be
- Initiatief Beschut Wonen vzw, SGG 'De Vlaamse Ardennen', www.popovggz.be
- TWEB vzw, Ambulante Ondersteuning, www.twebvzw.be
- Provinciaal Archeologisch Museum (PAM), Velzeke & Ename, www.pam-ov.be
- WAERBEKE vzw, www.waerbeke.be

atelierbegeleiding: Thea Loontjens (Oudenaarde), Lisa Spillebeen (Zottegem)

projectmedewerker: Marleen Scheers (Vormingplus Vlaamse Ardennen–Dender

klankbordgroep: Sonja Fockety, Veerle De Smet, Thea Loontjens, Mark Cloet, Brigitte Pattyn, Anne Van Wayenberg

tentoonstelling: Lisa Spillebeen (Zottegem), Thea Loontjens (Oudenaarde) & deelnemers

met dank aan: alle deelnemers, Edith Ellegiers, Pascale Vermassen, Pascal Van Huffel, Patrick Vanguchte, Patrick Vander Kelen, Ann Artois, de medewerkers/stagiairs van Beschut Wonen, Mieke Van den Haute, Sien Lagae, Tanya Claeys, Valerie Moerman, Danny Taliman, alle begeleiders & vrijwilligers, John Himpe, de administratief ondersteunende diensten van het PZ Sint-Franciscus, Ann Oosterlinck, Sociaal Huis – Oudenaarde & Zottegem, Annick De Zutter, Paul Nys, Stadsbestuur – Oudenaarde & Zottegem, Jos Gyssels, Peter Van der Plaetsen, Marie-Claire Van der Donckt, Bernadette Van Damme, Inge Van Droogenbroeck, Cecilia Goens, Joris Capenberghs, familie Baptist, Centrum voor natuur- en milieueducatie De Helix, Yves Poelman, Jan Delvaux (OXOT & POCO LOCO), Koen Overmeire, Keramiekhof, Liesbeth Timperman (KuMen), Kris De Visscher, Beno Schraepen, Roeland Cappon, Hans Claus, Filip Loobuyck, Geert Roukaerts, Davis Sis, Fernand Rochette

PUBLICATIE

coördinatie: Yves Van Reusel, Vormingplus Vlaamse Ardennen–Dender

teksten: Vormingplus Vlaamse Ardennen–Dender e.a., Bart Caron, Tom De Mette, Joris Capenberghs & Mark Cloet

fotografie: Tom Swijns (RienEnVue), Marleen Scheers, Ann Artois, Anne Van Wayenberg, Yves Van Reusel, Peter Van der Plaetsen

concept & eindredactie: Joris Capenberghs, WAERBEKE vzw

grafische vormgeving: Gerolf T'Hooft, WAERBEKE vzw

druk- en bindwerk: Wilco, Amersfoort

